

Research Article / Araştırma Makalesi**Kabalistik Yorum Geleneği ve Teknikleri***

Kabbalistic Interpretative Traditions and Techniques

Meltem Atçı ÖZTÜRK¹**Mehmet Kasım ÖZGEN²**<https://doi.org/10.38060/kare.1640132>**Article Info**

Received: 14.2.2025

Accepted: 21.3.2025

Keywords:Mysticism,
Kabbalah,
Pardes,
Zohar.**Makale Bilgisi**

Geliş Tarihi: 14.2.2025

Kabul Tarihi: 21.3.2025

Anahtar Kelimeler:Mistisizm,
Kabala,
Pardes,
Zohar.**Atıf/Citation:** Atçı Öztürk,
Meltem and Mehmet Kasım
Özgen. "Kabalistik Yorum
Geleneği ve Teknikleri."
KARE no.20 (2025):57-79.

Öz: Bu çalışma, Kabalistik yorum geleneğini ve kutsal metinlerin mistik bir perspektiften nasıl yorumlandığını incelemeyi amaçlamaktadır. Kabalistik yorumlama, metinlerin yalnızca yüzeysel anlamlarını değil, aynı zamanda derin ve sembolik katmanlarını da açığa çıkarmayı hedefler. Çalışma, Kabala yorum geleneğinin kökenlerini ve temel prensiplerini inceleyerek Pardes yöntemi gibi çok katmanlı yaklaşımları detaylandırmaktadır. Ayrıca Zohar, Sefer Yetsira, Sefer Ha Bahir, Sefer Ha Temuna gibi merkezi eserlerin, Kabala'nın kutsal metinlere dair mistik perspektifini nasıl şekillendirdiği analiz edilmiştir. Çalışmanın amacı, Kabalistik yorumlama tekniklerinin kutsal metinlerin literal anlamını aşarak daha derin bir hakikat arayışını nasıl teşvik ettiğini ortaya koymaktır. Çalışma, Yahudi mistisizmini anlamada kullanılan hermenötik ve filolojik analiz yöntemlerine dayanarak, temel dini metinleri ve Kabalistik yorumları karşılaştırmalı bir perspektifle incelemektedir. Bu bağlamda makale, Kabala yorum geleneğinin literatürdeki mevcut hermenötik yaklaşımlara katkı sağlama potansiyelini vurgulamaktadır. Sunulan teknikler ve incelemeler, hem Yahudi mistisizmi üzerine çalışan akademisyenler hem de dini yorumlama teknikleriyle ilgilenen araştırmacılar için yeni bir bakış açısı sunmayı hedeflemektedir.

Abstract: This study aims to examine the Kabbalistic interpretive tradition and the ways in which sacred texts are interpreted from a mystical perspective. Kabbalistic interpretation seeks to uncover not only the surface meanings of texts but also their profound and symbolic layers. The study explores the origins and fundamental principles of the Kabbalistic interpretive tradition, elaborating on multilayered approaches such as the Pardes method. Furthermore, it analyzes how central works including the Zohar, Sefer Yetzirah, Sefer ha-Bahir, and Sefer ha-Temunah have shaped Kabbalah's mystical perspective on sacred texts. The primary objective of the study is to demonstrate how Kabbalistic interpretive techniques transcend the literal meanings of sacred texts and foster a deeper pursuit of truth. In this context, the article highlights the potential of the Kabbalistic interpretive tradition to contribute to existing hermeneutical approaches in the scholarly literature. The techniques and analyses presented aim to offer a new perspective not only for scholars of Jewish mysticism but also for researchers interested in religious interpretive methodologies.

* Bu makale birinci yazar tarafından ikinci yazarın danışmanlığında "Yahudi mistisizmi ve İslam Tasavvufunda Temel Kavramlar: Analiz ve Karşılaştırma" başlıklı Doktora tezinden hazırlanarak üretilmiştir.

¹ Doktora Öğr., (Yök 100/2000 Doktora Bursiyeri), Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri, Türkiye, Doğu Dilleri ve Edebiyatları, İbrani dili ve Edebiyatı, meltematci38@gmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4529-1177>, ROR ID: <https://ror.org/047g8vk19>.

² Prof. Dr., Erciyes Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Kayseri, Türkiye, Felsefe, Türk İslam Düşünce-Tarihi, mkozgen@erciyes.edu.tr ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3559-0333>, ROR ID: <https://ror.org/047g8vk19>

Giriş

Mistisizm, tarihsel olarak farklı dini geleneklerin derinliklerine inerek, Tanrı veya Nihai Gerçeklik ile doğrudan ilişki kurmayı amaçlayan bir inanç biçimi olarak ortaya çıkmıştır.³ Her din, bu nihai hakikati farklı semboller, ritüeller ve öğretiler aracılığıyla tanımlar. Hinduizm’de *mokşa*, bireyin yeniden doğuş döngüsünden kurtularak mutlak gerçekliğe ulaşmasını ifade ederken; Budizm’de *nirvana*, arzunun, cehaletin ve acının sona ermesi yoluyla mutlak huzura erişmeyi temsil eder. İslam mistisizminde ise *fenafillah*, bireyin benliğini aşarak Tanrı’nın birliğiyle bütünleşmesini anlatır. Bu evrensel arayış, Yahudi mistisizminde kendine özgü bir yol olan Kabalistik öğretilerle şekillenmiştir.⁴ Yahudilikte mistisizm, mistik bir deneyim olan *devekut* (דבקות) yani “Tanrı’ya tam bir bağlılık”⁵, *yihud* (יחוד), “Tanrı’nın birliğini deneyimleme ya da *hitbodedut* (התבודדות), “bireysel inzivaya çekilerek ilahi hakikate ulaşma” gibi yollarla tanımlanır.⁶ Kabalist Mistikler, bu yollara başvurarak, *Eyn sof* (אין סוף), “Tanrı’nın sonsuzluğunu” ve *sod* (סוד), “Tanrı’nın gizli bilgisini” kavrayabilmeyi arzu ederler.⁷

Yahudi mistisizmi olarak bilinen *Kabala* (קבלה), bu tür bir deneyimin yaşanabilmesi için özel bir öğretiyi sunar. Kabala terimi, İbranice “alınan” veya “kabul edilen” anlamına gelir ve bu öğretiler bir kuşaktan diğerine aktarılan derin bilgileri içerir.⁸ Yahudi mistisizminin temelinde, insanın kutsal ile doğrudan bir bağ kurması yatmaktadır. Bu bağ, herhangi bir aracının müdahalesi olmadan, doğrudan bir deneyimle gerçekleşir. “Tanrı’nın içsel varlığına”, yani *Şehina* (שכינה),⁹ ulaşılabilmesi için bireyin ruhsal bir arınmadan geçmesi gerektiği öğretilir. Mistik deneyimin özü, kişisel bir kavrayışla, Tanrı ile birleşme ve kutsal sırların keşfi için gerekli manevi bir aracı oluşturur.¹⁰

Kabalistlerin inancına göre, Tanrı’nın gerçekliğine ulaşmak için insan, sadece rasyonel düşünceye değil, aynı zamanda ruhsal uygulamalara ve ilahi emirleri yerine getirmeye de odaklanmalıdır. Bu bağlamda, *mitsvot* (מצוות), yani ilahi emirler, Tanrı’nın iradesini gerçekleştiren bir yol olarak kabul edilir. *Metsaveh* (מצוה), Tanrı’nın bu emirleri veren iradesidir ve bir mitsva’ya uyulması, Tanrı ile daha yakın bir bağ kurmayı mümkün kılar.¹¹ Bu kavramları ifade edebilmek için Kabalistler, kabalistik yorum geleneklerini ve çeşitli teknikleri (Sembolizm, Gimatria) kullanarak Tevrat’ın, Zohar gibi mistik metinlerin ve diğer ezoterik kaynakların yorumlanmasını sağlayan yeni kavramlar ve semboller oluşturmak zorunda kalmışlardır. Bu sayede birçok geleneksel öğretiyi yeniden yorumlamışlar ve eski geleneklere yeni bir anlam katmışlardır. Fakat eski kavramları geçersiz ilan etmemişler, aksine eski kavramlara yeni bir ruhsal anlam eklemişlerdir; bu sayede elde ettikleri yeni anlamı *sod* (סוד) ya da *nistar* (גזילי אגלם- נסתר) olarak adlandırmışlardır.¹² Kabalist, sır olan Sod ile Sina Dağı’nda Tevrat’ı alan Musa seviyesine ulaşmayı hedeflemektedir. Kutsal metinlerin yorumu, Yahudi geleneğinde yalnızca bir açıklama süreci değil aynı zamanda ilahi hakikatin insani düzeyde anlaşılabilir kılınması olarak da değerlendirilir. Kabala bu bağlamda yorumcunun kendi spiritüel ufkunu genişleterek kutsal metinlere yeni anlamlar kazandırmasını mümkün kılar.

Bu çalışmanın amacı, Kabalistik yorum geleneğindeki Tevrat’ı anlama yöntemlerinin çeşitliliğini derinlemesine incelemektir. Özellikle, *peşat*, *remez*, *deraş* ve *sod* gibi dört temel yorum yaklaşımının her birinin, 600.000 farklı anlam yoluna sahip olduğu öğretisini ele alarak, bu çok yönlü yorumlama sürecinin Kabalistik düşüncedeki yerini açıklığa kavuşturmayı amaçlıyoruz. Bu bağlamda Kabala yorum geleneğinin tarihi kökleri, teolojik ve felsefi arka planı ve Pardes yöntemi başta olmak üzere diğer yorumlama teknikleri detaylı şekilde ele alınacaktır. Çalışmanın özgün vurgusu, Kabalist yorum geleneğinin kutsal metin ile okuyucu arasındaki ilişkiyi yeniden tanımlayan özgün bir hermenötik çerçeve sunduğu üzerinde yoğunlaşmaktadır. Türkiye’de bu alanda yapılan çalışmalar sınırlı olup, özellikle Kabalistik yorum geleneğinin kutsal metin yorumu üzerindeki etkisini derinlemesine ele alan kapsamlı akademik incelemeler oldukça azdır. Bu çalışma, Yahudi mistisizmi ve kutsal metin yorumu konularında çalışan

³ İlhan Kutluer, “Mistisizm”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, cilt 30, (İstanbul: İSAM Yay., 2005), 21.

⁴ Aynur Çınar, *Antik Dünyada Kutsal Ruh’un Öncüsü Külli Ruh*, (İstanbul: İnsan Yay., 2022), 19-189.

⁵ Tevrat’ta, Tanrı’ya bağlılık (*devekut*) fikri farklı şekillerde karşımıza çıkar. En sık alıntılanan kaynak, Tesniye 11:22’dir. Burada tüm İsrailliler’e, “Tanrı Rabbinizi sevin, O’nun yollarında yürüyün ve O’na bağlı kalın” (Tesniye 11:22) denir. Bkz. Gilya G. Schmidt, *Cleaving to God through the Ages: An Historical Analysis of the Jewish Concept of Devekut*, (U.S.A: Penn State University Press, 1995), 103-104.

⁶ Friedrich Heiler, “Mistisizmde Tanrı Mefhumi,” *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* (1955): 59.

⁷ F.C. Happold, *Mysticism A Study and Anthology*, (England: Penguin Books, 1963), 35; Paul Oliver, *Myicism, A Guide for Perplexed*, (Londra: Continuum, 2009), 8; Steven T. Katz, *Comparative Mysticism*, (New York: Oxford University Press, 2013), 3-4; Arthur Green, *A Guide to the Zohar* (Stanford, CA: Stanford University Press, 2002), 65-66; Moshe Idel, *Language, Torah, and hermeneutics in Abraham Abulafia*, (London: Yale University Press, 1947), 32-33.

⁸ Kabala’nın terim anlamları için Bkz. Joseph Dan, *Kabbalah: A Very Short Introduction*, (New York: Oxford University Press, 2006), 387-388.

⁹ Daniel Abrams, *Kabbalistic Manuscripts and Textual Theory: Methodologies of Textual Scholarship and Editorial Practice in the Study of Jewish Mysticism*, (İsraël: The Magnes Press, 2010), 118-121.

¹⁰ Moshe Idel, *Absorbing Perfections*, (London: Yale University Press, 1947), 382-385.

¹¹ Yasin Meral, *Yahudi Kutsal Metin Geleneğinde Tevrat’ın Bâtını Yorumu*, “*Kur’an’ın Bâtını ve İşâri Yorumu*,” (İstanbul: İSAM Yay., 2018), 151-152.

¹² Eitan P. Fishbane, “Authority, Tradition, and the Creation of Meaning in Medieval Kabbalah: Isaac of Acre’s ‘Illumination of the Eyes,’” (*Journal of the American Academy of Religion*: 2004), 62, <http://www.jstor.org/stable/40005877>.

araştırmacılar için önemli bir referans kaynağı oluşturmayı ve Türkiye'deki akademik literatüre bu alanda özgün bir katkı sunmayı hedeflemektedir.

Kabalistik Yorum Geleneğinin Temelleri

Kabala yorum geleneği, Tevrat'ın derin anlamlarını keşfetmeye yönelik sistemli bir çaba olarak tarihsel süreç içinde evrilmiştir. Bu süreç, çeşitli dönemlerde farklı düşünürler ve mistik figürler tarafından şekillendirilmiş, her biri Kabala'nın temel metinlerini farklı açılardan ele alarak yorumsal derinlik katmıştır. Kabala'nın bu yorumsal gelişimi, hem metinlerin daha derin ve ezoterik anlamlarını ortaya koymayı amaçlamış hem de dini, felsefi ve mistik anlayışları bir arada harmanlayarak Yahudi düşüncesinde derin bir etki bırakmıştır.¹³

Kabala yorum geleneği, Rabbi Akiva (ö.135), Rabbi Yişmael (ö. 135) ve Rabbi Şimon bar Yohay (ö. 160-170) gibi erken dönem figürlerinin öğretilerine dayanır.¹⁴ Bu isimler, Kabala'nın temellerini atan önemli şahsiyetler olup özellikle *Merkava* mistisizmiyle bağlantılı olarak Yahudi mistik yorum geleneğinin MS. 1. Yüzyıl gibi oldukça erken bir döneme kadar götürürler.¹⁵ Ancak, Kabala'nın yazılı hale gelmesi ve sistematikleşmesi, 12. ve 13. yüzyılda gerçekleşmiştir.¹⁶ Bu dönemde, özellikle Provence İspanya'da Kabala terimi¹⁷ ve öğretileri daha belirgin hale gelmiş ve *Sefer Ha-Bahir*,¹⁸ *Sefer Yetsira*¹⁹ ve en önemli eserlerden biri olan *Zohar*²⁰ gibi metinler ortaya çıkmıştır.

¹³Konuyla ilgili çalışmalar için bkz. Kürşat Demirci, *Yahudi Mistisizmi veya Kabalacılık: İnançlar ve Tarih* (İstanbul: Ayışığı Kitapları, 2015), 12; Ravza Aydın, "Sefer, Ha-Zohar'da Tanrı, Alem ve İnsan Anlayışı, (Doktora Tezi, Sakarya Üniversitesi, 2021), 20; Dan, *Kabbalah: A Very Short Introduction*, 1; Salime Leyla Gürkan, *Yahudilik* (İstanbul: İSAM Yay., 2017), 35-225; William Wynn Westcott, Samuel Liddell MacGregor Mathers ve Mark Stavish, *Kabala'ya Giriş ve Hermetik Geleneği – Sefer Yezirah (Oluşum Kitabı)*, çev. Kemal Menemencioglu ve Murat Sağlam (İstanbul: Hermes Yay., 2016), 147-162; Gershom Scholem, *Kabbalah*, (EJ), (New York: Thomson Gale & Keter Publishing House, 2007), 587; Mehmet Alparslan Küçük, *Kutsal Kitap Anlayışı (Yahudilik, Hristiyanlık, İslam)*, (Ankara: Berikan Yay., 2016), 145; Jane Dammen McAuliffe, Barry D. Walfish, ve Joseph W. Goering, eds., *With Reverence for the Word: Medieval Scriptural Exegesis in Judaism, Christianity, and Islam* (New York: Oxford University Press, 2003), 1-10.

¹⁴ Kabala'nın köklerini, kimileri İbrahim (Avraham), kimileri de Âdem (Adam Ha Rişon- ilk insan)'a kadar götürmektedir. Yine Kabalistlere göre Âdem sadece cennette bir varlık değil aynı zamanda metafizik bir varlıktır ve Kabala'nın ilk kitabı da kendisine verilmiştir. Bkz. Küçük, *Kutsal Kitap Anlayışı (Yahudilik, Hristiyanlık, İslam)*, 145.

¹⁵ Merkava Mistisizmi (İbranice: מרכבה, *Merkava* veya *Merkaba*) kelimesi, ilk olarak "savaş arabası" veya "taşıma aracı" anlamında kullanılmıştır. Bu terim, Hezekiel Kitabı'ndaki vizyonlarda, Tanrı'nın kutsal tahtını taşıyan yaratıklar ile ilişkilendirilmiştir. Hezekiel, Tanrı'nın kudretinin simgesi olarak, bu "savaş arabası" şeklinde tanımladığı kutsal tahtı ve onu taşıyan dört canlı varlığı görmüştür. Bu görsel betimleme, Yahudi mistisizminin temel öğretilerinden biri olarak kabul edilir. *Merkava* mistisizmi, Tanrı'nın kudretinin ve ilahi düzene ilişkin kozmik bir sembolizm sunar, insanın Tanrı'ya yaklaşma çabası ve kutsal tahtın etrafındaki ilahi varlıklarla bağlantı kurma amacını içerir. 7. yüzyıldan itibaren, özellikle Babil'deki Yahudi toplumlarında daha fazla ilgi görmüş ve bu konuda geniş bir literatür gelişmiştir. *Merkava* mistisizmi, kozmoloji, büyü, Tanrı'nın konumunun betimlenmesi ve Tanrı'ya yükselme gibi konuları işler. Kısacası, *Merkava* mistisizmi, Tanrı'nın tahtına yükselme ve kozmik sembolizmi anlamaya yönelik bir yolculuktur ve Hezekiel Kitabı'ndaki "savaş arabası" betimlemesiyle köklenmiştir. Bkz. Michael D. Swartz, *Ancient Jewish Mysticism, Jewish Mysticism and Kabbalah: New Insights and Scholarship* (New York: New York University Press, 2011), 33-34; Gershom G. Scholem, *Major Trends in Jewish Mysticism*, 39-40; Dan, *Kabbalah*, 11; Maria E. Subtelny, "The Tale of the Four Sages Who Entered the Pardes: A Talmudic Enigma from a Persian Perspective," *Jewish Studies Quarterly Review* (2004), 5-11.

¹⁶ Aydın, "Sefer Ha-Zohar'da Tanrı, Alem ve İnsan Anlayışı," 20.

¹⁷ Kabala terimi, ezoterik öğretileri içeren bir mistik gelenek olarak ilk kez Wormlu Eliezer'in yazılarında görülmeye başlanmıştır. Ancak bugünkü anlamıyla Kabala terimi, özellikle 12. yüzyılda Fransa'nın Provence bölgesinde yaşamış olan ve "Kabala'nın babası" olarak anılan Kör İshak (Isaac the Blind) ve onun ders halkası tarafından yaygınlaştırılmıştır. Kör İshak, Kabala'nın sistematik bir öğreti haline gelmesinde büyük bir rol oynamış ve onun öğretileri, sonraki Kabalistler için temel bir referans noktası oluşturmuştur. Bkz. Scholem, *Kabbalah*, 6; Arzu Cengil, *Kabbalah: Yahudi Gizemi*, (İstanbul: Ayna Yayınevi, 2007), 15; Eitan P., *Authority, Tradition, and the Creation of Meaning in Medieval Kabbalah: Isaac of Acre's Illumination of the Eyes*, 68-69.

¹⁸ *Sefer Ha-Bahir* (İbranice: ספר הבהיר, *Parlak Kitap* veya *Aydınlık Kitap* anlamına gelen, Yahudi mistisizminin erken dönem eserlerinden biridir. Bu anonim metin, ilk kez 12. yüzyılda Fransa'nın Provence bölgesinde ortaya çıkmış ve Kabala geleneğinin temellerini atmıştır. İlk olarak R. Nehunya ben HaKanah'a atfedilen bu eser, daha sonra "Sefer Ha-Bahir" olarak anılmaya başlanmıştır. *Sefer Ha-Bahir*, İbranice harflerin mistik anlamları, Sefirot kavramı ve Tanrı'nın yaratılış süreci üzerine derinlemesine tartışmalar sunar. Metin, on sefira ve yirmi iki harf üzerinden evrenin yapısını ve ilahi enerjilerin akışını açıklar. Ayrıca, reenkarasyon (gigul) ve Tanrı'nın immanansı (middot, ışık metaforu,) gibi kavramlara da değinir. Bu eser, Scholem gibi önemli Kabalistler tarafından incelenmiş ve Aryeh Kaplan gibi araştırmacılar tarafından İngilizceye çevrilmiştir. *Sefer Ha-Bahir*, Kabala'nın gelişiminde kritik bir rol oynamış ve sonraki mistik metinlerin şekillenmesinde etkili olmuştur. Bkz. Scholem, *Major Trends in Jewish Mysticism*, Aryeh Kaplan, *Sefer Yetsirah: The Book of Creation- In Theory and Practice*, (San Francisco: Weiser Book, 1997), 257; Daniel Abrams, *Sefer ha-Bahir*, 62.

¹⁹ *Sefer Yetsira* (İbranice: ספר יצירה, *Yaratılış Kitabı* veya *Oluşum Kitabı* anlamına gelen, Yahudi mistisizminin en eski metinlerinden biridir. İlk kez 3. ile 6. yüzyıllar arasında kaleme alındığı düşünülen bu eser, evrenin yaratılış sürecini ve Tanrı'nın yaratma gücünü açıklayan mistik bir metin olarak kabul edilir. *Sefer Yetsira*, İbranice harflerin yaratılış üzerindeki etkilerini ve sayısal değerlerinin kozmolojik anlamlarını derinlemesine inceler. Metin, evrenin üç temel unsuru olan zaman, mekân ve madde üzerinden durarak, yaratılışın on sefira (sefirot) ve yirmi iki harf üzerinden nasıl şekillendiğini anlatır. Bu eser, Scholem gibi önemli Kabalistler tarafından incelenmiş ve Aryeh Kaplan gibi araştırmacılar tarafından İngilizceye çevrilmiştir. *Sefer Yetsira*, Kabala'nın gelişiminde kritik bir rol oynamış ve sonraki mistik metinlerin şekillenmesinde etkili olmuştur. Bkz. Kaplan, *Sepher Yetsirah: The Book of Creation in Theory and Practice*, 257; Scholem, *Major Trends in Jewish Mysticism*, 1-38.

²⁰ *Zohar*, Yahudi mistisizmi (Kabala) literatürünün en önemli eserlerinden biridir ve Tevrat'ın mistik bir yorumu olarak kabul edilir. İbranice *Zohar* kelimesi, *parlaklık* veya *ihtişam* anlamına gelir. "Hebrew Academy" erişim, 20 Eylül, 2024, <https://hebrew-academy.org.il/זוהר> Eser, 13. yüzyılda İspanya'da yaşamış olan Yahudi mistik Moses de León tarafından kaleme alınmıştır. *Zohar*, Aramice ve İbranice dillerinde yazılmış olup, Tevrat'ın çeşitli bölümleri üzerine mistik yorumlar sunar. Tanrı'nın isimlerinin doğası, evrenin kökeni ve yapısı, ruhların doğası, günah, iyilik ve kötülük gibi konuları ele alır. Metin, kutsal metnin yorumları, teoloji, mistik kozmogoni ve mistik psikoloji gibi alanlarda derinlemesine tartışmalar içerir. *Zohar*, Yahudi mistisizminin temel kaynaklarından biri olarak kabul edilir ve Kabala'nın gelişiminde kritik bir rol oynamıştır. Eser hem teorik hem de pratik yönleriyle, manevi yükseliş ve Tanrı'yla birleşme arayışında olanlar için bir rehber olarak kabul edilir. "Zohar kitabı ile ilgili bilmeniz gereken 5 şey," Kabala, erişim tarihi 20 Eylül 2024, <https://www.kabala.info.tr/zohar/zohar-kitabiyla-ilgili-bilmeniz-gereken-5-sey/zohar-kitabiyla-ilgili-bilmeniz-gereken-5-sey/> *Zohar*'ın dili, sembolizm ve alegoriyle zenginleştirilmiş olup, derin manevi anlamlar taşır. Bu nedenle, metnin tam anlamıyla kavranabilmesi için derin bir manevi anlayış ve rehberlik gerekebilir. Günümüzde, *Zohar* üzerine yapılan çalışmalar ve yorumlar hem akademik çevrelerde hem de manevi arayış içinde olan bireyler arasında ilgiyle incelenmektedir. Eserin çeşitli bölümleri, farklı dönemlerde farklı yazarlar tarafından ele alınmış ve çeşitli baskıları yayımlanmıştır. Kabalistlere göre *Zohar*,

Kabala geleneği, Yahudi toplumunda özellikle İspanya sürgününden sonra önemli bir bilinçsel dönüşüm geçirmiştir. 1492'de İspanya'dan sürülen Sefarad Yahudilerinin bir kısmı Osmanlı İmparatorluğu'na, bir kısmı ise Filistin'e yerleşmiştir. Bu Yahudi topluluğu, mistik öğretiler arasında Kabala'yı benimseyerek, öğretinin yayılmasında belirleyici bir rol oynamıştır. Bu dönemde, sürgünle birlikte yaşanan acı, öfke ve kırılma, Yahudi mistisizminin dinî bir ideoloji olarak şekillenmesine yol açmıştır.²¹ Kabala'nın dini bir ideolojiye dönüşümünde, mistik öğretilerin günlük yaşamla entegrasyonu ve bireysel manevi deneyimlerin vurgulanması önemli bir rol oynamıştır. Bu süreç, Kabala'nın sadece bir mistik öğreti olmanın ötesine geçerek, özellikle bir yaşam felsefesi ve dini bir ideoloji olarak kabul edilmesine yol açmıştır.²² Kabala, Orta Doğu'daki eski İran, Yunan ve Mezopotamya kültürlerinden etkilenecek, Orta Çağ boyunca gelişim göstermiş ve özellikle 16. yüzyılda zirveye ulaşmıştır.

18. yüzyıldan itibaren ise Kabala, sistematik bir biçimde son şeklini almıştır. Geleneksel Yahudilikle kıyaslandığında Kabala, pek çok açıdan farklılıklar sergileyen bir öğreti olarak ortaya çıkmıştır.²³ İspanya sürgününü takip eden kırk yıl içinde, Yahudi mistisizmi Safed'i bir merkez haline getirmiş ve dönemin Kabalistleri, Kabala'nın sistematüğını anlatan pek çok eser kaleme almıştır. Orta Çağ'ın en önemli Kabalistleri arasında Abraham Abulafia (ö.1291-1295), Moses Kordovero (ö. 1570), İshak Luria (ö. 1572), Hayim Vital (ö.1620), Sabatay Sevi (ö.1676) ve Moşe Hayim Luzzatto (ö. 1746) gibi isimler yer almakta olup, yazdıkları eserler Kabala yorum geleneğinin şekillenmesinde büyük bir etki yaratmıştır.²⁴

18. yüzyıldan 20. yüzyıla kadar Kabalistik yorum geleneği, Yahudi mistisizminin evriminde önemli bir rol oynamıştır.²⁵ Bu dönemde, Kabala'nın teosofik ve mistik öğretileri, özellikle Doğu Avrupa'da gelişen Hasidik hareket aracılığıyla geniş bir kitleye ulaşmıştır. Hasidizm, 18. yüzyılda Baal Shem Tov (İsrail ben Eliezer) (ö. 1760) tarafından kurulmuş ve Kabala'nın mistik öğretilerini günlük Yahudi yaşamına entegre etmeyi amaçlamıştır.²⁶ Bu hareket, Tanrı ile doğrudan ve neşeli bir ilişkiyi vurgulayarak, Kabala'nın daha önce sınırlı bir elit kesim tarafından çalışılan öğretilerini geniş kitlelere tanıtmıştır.²⁷

19.yüzyılda, Litvanya Gaonu Elijah ben Solomon Zalman (ö.1797) gibi bazı geleneksel Yahudi otoriteleri, Kabala'nın rasyonel bir yorumunu savunmuş ve mistik öğretilerin dikkatli bir şekilde incelenmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Bu dönemde, Kabala çalışmaları hem mistik hem de entelektüel yaklaşımlarla zenginleşmiştir.²⁸

20. yüzyılda, Yehuda Aşlag (Baal HaSulam) (ö.1954) gibi Kabalistler, Kabala'nın modern dünyaya uyarlanması ve geniş kitlelere öğretilmesi için çaba göstermişlerdir. Aşlag, Zohar ve diğer temel Kabalistik metinlere modern yorumlar getirerek, Kabala'nın evrensel bir bilgelik olarak anlaşılmasını sağlamıştır.²⁹ Ayrıca, Michael Laitman (d.1946) gibi çağdaş Kabalistler, Kabala'yı modern bilim ve felsefeyle ilişkilendirerek, bu öğretilerin günümüz insanına hitap etmesini amaçlamışlardır. Laitman, Kabala ve çağdaş bilim üzerine araştırmalar konusunda ileri gelen bilim adamlarıyla ortak çalışmalar yapmıştır.³⁰

Kabalistik Yorum Geleneğinde Merkezi Eserler

Zohar

Zohar İbranice bir kelime olup, "ihtişam" veya "parlama, nur" anlamına gelmektedir. Kabala geleneğinin en önemli kitabı olarak kabul görmektedir. Zohar'ın Midraş de-Rabbi Şimon bar Yo-hay, Mekilta de-Rabbi Şimon bar Yohay ya da Midraş Yehi Or şeklinde diğer isimlendirmeleri de mevcuttur.³¹ Zohar'ın Şimon Bar Yohay'a mı yoksa Moşe

sadece bir metin olmanın ötesinde, Yahudi mistisizminin derinliklerine inmek isteyenler için bir anahtar niteliğindedir. Bkz. Knorr, Don "Notes on the Zohar in English." Erişim 19 Temmuz, 2024, <http://www.digital-brilliance.com/kab/karr/zie.pdf> 21-28; Isaiah Tishby, *The Wisdom of the Zohar*, çev. David Goldstein, (Oxford: The Littman Library of Jewish Civilization, 2008); Arthur Green, *A Guide to the Zohar*, Daniel Matt, *New-Ancient Words: The Aura of Secrecy in the Zohar*, Yehuda Liebes, *Studies in the Zohar*.

²¹ Demirci, *Yahudi Mistisizmi veya Kabalacılık (İnançlar ve Tarih)*, ix-x.

²² Leo Schaya, *Universal Meaning of the Kabbalah*, (İstanbul: İnsan Yay.,2021),7-21.

²³ Kabala, geleneksel Yahudilikten farklı olarak, Yahudi mistisizmi ve ezoterizmi üzerine odaklanan bir öğretiler. Geleneksel Yahudilik, Tanah (Tevrat, Nebi'im ve Ketuvim) ve Talmud gibi kutsal metinlere dayalı olarak, dini ritüeller, ahlaki kurallar ve toplumsal normlara odaklanır. Bu bağlamda, günlük yaşamın dini kurallara uygunluğu ve toplumsal sorumluluklar ön plandadır. Kabala ise, Tanrı'nın doğası, evrenin yaratılışı ve insanın manevi yolculuğu gibi derin mistik konuları araştırır. Kabalistler, Tanrı'nın gizli yönlerini anlamak ve insan ruhunun evrimini keşfetmek amacıyla sembolizm, sayılar ve mistik deneyimlere başvururlar. Bu yaklaşım, geleneksel Yahudiliğin daha ritüelistik ve toplumsal odaklı yapısından farklıdır. Bkz. Michael Levin, *Yahudi Ruhaniyeti ve Mistisizmi*, çev. Estreya Seval Vali, (İstanbul: Gözlem Yay.,2006), 141-255.

²⁴ Scholem, *Major Trends in Jewish Mysticism*, 252.

²⁵ Demirci, *Yahudi Mistisizminin Temel Özellikleri ve Gelişimi*, 16-17.

²⁶ Hatice Gültekin, "Bir Yahudilik Yorumu Olarak Hasidizm" (Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi.2013), 20.

²⁷ Yusuf Basalel, "Yahudilik Ansiklopedisi," (İstanbul: Gözlem Yayınevi, 2001), 201.

²⁸ "Library Article" Chabad, erişim 21 Eylül, 2024, https://www.chabad.org/library/article_cdo/aid/77049/jewish/The-Alter-Rebbe.htm

²⁹ Hatice Doğan, *İsrail'de Neo- Kabalist Bir Hareket Olarak "Bnei Baruh Kabala Grubu*, (Ankara: Dinler Tarihi Araştırmaları, 2012),478.

³⁰ Michael Laitman, *Kabala'nın Gizli Bilgeliği*, Doğan, "İsrail'de Neo- Kabalist Bir Hareket Olarak "Bnei Baruh Kabala Grubu," 475-483.

³¹ Scholem, *Kabbalah*, 213.

de Leon'a mı atfedilmesi gerektiği konusunda tartışmalar mevcuttur. Bazı akademisyen araştırmacılara göre göre Zohar, içeriğindeki mistik öğreti ve sembolizmlerin Yahoy'un mistik anlayışıyla örtüşmesini öne sürerken Modern araştırmacılar, Zohar'ın aslında 13. Yüzyılda İspanya'da yaşayan Kabalist Moşe de Leon tarafından derlendiğini öne sürmektedirler. Zohar'ın Bar Yohay'a atfedilmesi, eserin gerçek yazarını gizlemek ve ona daha eski bir otorite kazandırmak amacıyla yapılmış bir strateji olduğu öne sürülür.³²

Zohar Aramice olarak yazılmıştır. Çağdaş Kabalist olan Laitman'a göre Zohar'ın Aramice yazılmasının sebebi o dönemde Yahudi toplulukları arasında yaygın olarak konuşulan dil olmasıydı. Aramice özellikle mistik ve dini metinlerde tercih edilmiştir. Zohar'ın Aramice olarak kalem alınmasının bir diğer nedeni ise metnin derin anlamlarını ve sembolizmini daha iyi ifade etmek amacıyla yapıldığı düşünülmektedir. Bu nedenle, "dalların dili" olarak adlandırılan Zohar'ın dilinin kendisi alegoriktir ve onu yalnızca manevi seviyede olanlar anlayabilir. Aksi takdirde, Zohar Kitabı bir hikayeler, peri masalları ve efsaneler koleksiyonu olarak algılanır.³³ Zohar'ın İbranice tercümesi XIV. Yüzyılda Kabalist Rabbi David Ben Yehuda ha Hasid (ö.?) tarafından yapılmıştır. Fakat bu tercüme kısmi bir tercüme olup tamamını içermemektedir. Aynı yüzyılda Rabbi Yisrael Nakava (ö.?), ilk tam İbranice çevirisini tamamlamıştır. Son ve daha sağlıklı çeviriler, geçen asırda Yehuda Ashlag (d.1885-ö.1954), Yehiel bar Lev (ö.?) ve Daniel Frisch (d.1935-ö. 2005) tarafından yapılmıştır.

Zohar, üç ana bölümden oluşmaktadır. Bunlar; *Sefer ha-Zohar al ha-Tora* "Tevrat'ın Zohar Tefsiri", *Tikkuney Zohar* "Zohar'a Eklmeler" ve *Zohar Hadaş* "Yeni Zohar" şeklindedir.³⁴ Zohar'ın birçok risale ve tercümeleri bulunmaktadır. Konumuzun sınırlı kapsamı nedeniyle bu konulara değinemeyeceğiz.

Zohar'da gizli (sod) ve sembolik dil ile birlikte Tanrı, yaratılış, İbrani harfleri gibi konuların felsefi bir dil ile aktarıldığını söyleyebiliriz.³⁵ Özellikle Zohar'ın Sefirot yorumları hem midraşik hem de alegorik yöntemleri birleştirir. Örneğin Sefirot, Kabala'nın merkezinde yer alan ve Tanrı'nın yaratıcı gücünün evrenle nasıl etkileşime girdiğini ve onu nasıl yapılandırdığını açıklayan on ilahi emanasyon veya tezahürdür. Bu on sefira, *Keter* "Taç," *Hohma* "Bilgelik," *Bina* "Anlayış," *Hesed* "Merhamet," *Gevura* "Güç," *Tiferet* "Güzellik," *Netsah* "Zafer," *Hod* "İhtişam," *Yesod* "Temel" ve *Malkut* "Krallık" olarak adlandırılır. Her bir sefira, Tanrı'nın farklı bir yönünü ve evrenin belirli bir boyutunu temsil eder. Sefirot ağacı, bu emanasyonların nasıl birbiriyle bağlantılı olduğunu ve birlikte nasıl çalıştığını gösterir. Zohar, sefirot'u Tanrı'nın gizli ve bilgelik dolu yönlerinin tezahürü olarak görür ve bunların birbirleriyle olan ilişkilerini ve dünyaya olan etkilerini tasvir eder.³⁶ Bu eser, Sefirot'un hem Tanrı'nın içsel doğasını hem de yaratılış sürecindeki rolünü anlamada temel bir kaynak olmuştur.

Birçok Kabalist, Sefirot'un doğası, işlevi ve anlamı üzerine çeşitli yorumlar yapmıştır. Sefirot kavramına dair diğer önemli Kabalistik yorumlar şu şekildedir:

Isaac the Blind (Rabbi Yitshak Sagi Nehor) Kabala'nın erken dönemlerinde önemli bir figür olan Isaac Sefirot'u Tanrı'nın bilinemez yönlerini anlamaya yönelik bir araç olarak ele almıştır. Onun görüşleri, Sefirot'un her birinin Tanrı'nın farklı bir niteliğini veya tezahürünü temsil ettiğini ve bunların manevi anlamlarının derinlemesine incelenmesi gerektiğini savunur.³⁷ Abraham Abulafia ise, Sefirot'u mistik meditasyon ve peygamberlik vizyonları için bir araç olarak görür. Onun yöntemleri, Sefirot'u zihinsel ve ruhsal deneyimler aracılığıyla doğrudan Tanrı'ya ulaşma aracı olarak kullanır. Abulafia, özellikle Sefirot'un dil ve sayı sembolizmi üzerine yoğunlaşmıştır.³⁸ Joseph Gikatilla'de Sefirot'u *Şa'are Orah* (שערי אורח) "Işık Kapıları" adlı eserinde detaylandırmıştır. Gikatilla, Sefirot'u Tanrı'nın evrendeki gizli yolları ve insanın bu yollarla nasıl etkileşimde bulunabileceği üzerine yoğunlaşmıştır. Onun eserleri, Sefirot'un içsel anlamlarını ve meditasyon uygulamalarını keşfetmek isteyenler için önemli bir kaynaktır.³⁹ Moşe Cordovero (Ramak רמק"ק) ise Sefirot'u *Pardes Rimmonim* (פרדס רמון) "Nar Bahçesi" adlı eserinde detaylı olarak açıklar. Onun yorumları, Sefirot'u Tanrı'nın çeşitli niteliklerinin birer tezahürü olarak görür ve bunların birbiriyle olan ilişkilerini analiz eder. Cordovero, Sefirot'u insanın manevi yükselişi ve Tanrı ile birleşmesi için bir rehber olarak kabul eder.⁴⁰ Safed Kabalistlerinden Elazar Azikri "*Sefer Haredim*" adlı eserinde Sefirot'u etik ve ahlaki yaşamın bir

³² Ravza Aydın, "Sefer Ha Zohar ve Yahudi Literatüründeki Yeri," (İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi) (2019),1-15.

³³ "Zohar kitabının dili," Laitman, erişim 09 Ekim, 2024, <https://laitman.info.tr/2021/11/zohar-kitabinin-dili/>

³⁴ Scholem, *Kabbalah*, 214-219.

³⁵ Zohar, Introduction 6:25 (2b), erişim 11 Kasım 2024, https://www.sefaria.org/Zohar%2C_Introduction.6.25?lang=bi&with=all&lang=en

³⁶ Daniel Abrams, *Androcentric Readings of Kabbalistic Texts by Kabbalists: Delimiting the Polysemia of Kabbalistic Writings*, in New Paths in Jewish and Religious Studies: Essays in Honor of Professor Elliot R. Wolfson, ed. Glenn Dynner, Susannah Heschel, and Shaul Magid, 257- (İsrael: The Magnes Press, 2010), 258.

³⁷ Simcha Paull Raphael, *Jewish Views of the Afterlife*, (Lanham: Rowman & Littlefield, 2019), 229.

³⁸ Elliot R. Wolfson, "The Doctrine of Sefirot in the Prophetic Kabbalah of Abraham Abulafia", s. 339; Uri Safrai and Eliezer Baumgarten, *The Wedding Canopy Is Constituted by the Being of These Sefirot*, (Jewish Studies Quarterly, 1995), 444-446.

³⁹ Gikatilla, Joseph b. Abraham. "The Jewish Encyclopedia," 665.

⁴⁰ Jacobs, Joseph. "The Jewish Encyclopedia," 370-371.

rehberi olarak tanımlar. Azikri, Sefirot'u insanın ahlaki ve ruhsal yükselişinde birer merdiven basamağı olarak görür ve her bir sefiranın belirli erdemleri temsil ettiğini savunur.⁴¹ Yitshak Luria (Ari) göre Sefirot, Tanrı'nın ışığının dünyaya inmesi ve daha sonra kırılan kapların onarımı sürecinde merkezi bir rol oynar. Bu süreç, insanın manevi görevleriyle de bağlantılıdır; çünkü insanlar, bu kırık kapları onarmak ve ilahi ışığı yeniden birleştirmek için çaba sarf ederler.⁴² Hayim Vital, Sefirot'un insan ruhunun farklı seviyelerini ve bu seviyelerin nasıl arındırılması gerektiğini detaylandırır. Hasidik liderler, özellikle Baal Shem Tov ve onun öğrencileri, Sefirot'u Tanrı ile kişisel bir bağ kurmanın yolları olarak görmüşlerdir. Bu yorumlar, Sefirot'u meditasyon, dua ve ritüel uygulamalar yoluyla manevi bir deneyim olarak sunar.⁴³

Yehuda Aşlag (Baal Ha Sulam), 20. yüzyılda Kabala'yı modern dönemde yeniden yorumlayan ve geniş kitlelere ulaştıran en önemli figürlerden biridir. "Baal Ha Sulam" (Merdiven'in Sahibi) olarak da bilinen Ashlag, Kabalistik düşüncenin derinliklerini anlamak için kapsamlı bir metodoloji geliştirmiştir. Onun "Sulam" adlı Zohar yorumu, Sefirot sistemini insanın ruhsal gelişim sürecinde aşamalı bir rehber olarak sunar ve bu bağlamda kişisel dönüşümün temelini atar. İlginç bir şekilde, Ashlag'ın felsefesi, Kabala'nın geleneksel öğretilerini sosyal teorilerle harmanlayarak, insanlığın kolektif manevi yükselişi için bir model önermektedir. Ashlag'a göre, Sefirot sistemi sadece bireysel bir ruhsal yolculuğu temsil etmekle kalmaz, aynı zamanda toplumun genelini kapsayan daha geniş bir tikkun sürecini (dünyanın onarımı) de ifade eder.⁴⁴ 20. yüzyılın önemli Kabalist ve düşünürlerinden Kabalist Abraham Isaac Kook, Sefirot kavramını modern zamanlara uyarlamış ve Yahudi mistisizminin yeniden canlandırılması gerektiğini savunmuştur. Kook, Sefirot'u, bireysel ve toplumsal düzeyde manevi yükselişin ve ahlaki gelişimin araçları olarak yorumlar.⁴⁵

Modern dönemde, Gershom Scholem, Moshe Idel ve Elliot R. Wolfson gibi akademisyenler, Sefirot kavramının tarihsel, teolojik ve felsefi boyutlarını incelemiştir. Bu akademisyenler, Sefirot'un Yahudi mistisizminin yanı sıra genel dini düşünce üzerindeki etkilerini analiz etmişlerdir. Scholem, Sefirot'un mistik deneyim ve teolojik spekülasyon arasındaki ilişkiyi nasıl yansıttığını araştırırken, Idel ve Wolfson daha çok Sefirot'un dinamik yapısını ve meditasyon pratiklerindeki rolünü vurgulamışlardır.

Bu çeşitli yorumlar, Sefirot'un Kabala'nın merkezi kavramlarından biri olarak nasıl derinlemesine incelendiğini ve farklı dönemlerde, farklı düşünürler tarafından nasıl çeşitli perspektiflerden ele alındığını göstermektedir. Sefirot sistemi, hem Yahudi mistisizminin temel yapı taşlarını hem de bireysel manevi pratiklerin ve teolojik spekülasyonların zenginliğini yansıtır. Bu nedenle, Sefirot üzerine yapılan çalışmalar ve yorumlar, Kabala'nın anlaşılması ve uygulanması açısından büyük önem taşıyan kabalanın sembolizmi ve alegorisi haline gelmiştir.⁴⁶

Zohar'da Sefirot gibi birçok alegorik ve sembolik öğeler mevcuttur. Bu öğeler, metnin derin anlamlarını açığa çıkarmak ve okuyucuyu daha yüksek bir bilinç seviyesine taşımak amacıyla kullanılır. Zohar'daki semboller, genellikle Tanrı'nın doğası, evrenin yapısı ve insan ruhunun yolculuğu gibi mistik temaları temsil eder. Bu semboller, metnin yüzeyinin ötesine geçerek daha derin bir anlayışa ulaşmayı amaçlar. Örneğin, Zohar'da "ışık" ve "karanlık" gibi kavramlar, Tanrı'nın kudretini ve evrenin yaratılışını simgeler. Benzer şekilde, "ağaç" ve "kök" gibi imgeler, Sefirot ağacını ve onun insan ruhuyla olan ilişkisini temsil eder.

Zohar'daki sembollerin yorumlanması, genellikle bir Rabbi'nin veya More (öğretmen)'nin rehberliğinde ve derin bir kavrayışla gerçekleştirilir. Bu süreç, sembollerin çok katmanlı anlamlarını açığa çıkarmayı ve bireyin manevi yolculuğunda rehberlik etmeyi amaçlar. Ayrıca, sembollerin yorumlanmasında, metnin tarihsel ve kültürel bağlamı, dilsel nüansları ve mistik öğretiler dikkate alınır. Zohar'daki alegorik ve sembolik öğeler, metnin derin anlamlarını keşfetmek ve bireyin manevi gelişimini desteklemek için kritik bir rol oynar. Bu semboller, okuyucuyu daha yüksek bir bilinç seviyesine taşımak ve evrensel gerçekleri anlamak için bir araç olarak hizmet eder.

Sefer Yetsira

Sefer Yetsira (Yaratılış Kitabı), Yahudi mistisizmi Kabala'nın en eski ve en temel metinlerinden biridir. İsmi, "Yaratılış Kitabı" veya "Oluşum Kitabı" anlamına gelir ve evrenin yaratılışına, Tanrı'nın yaratıcı araçlarına ve kozmik yapının temel ilkelerine dair derin bir mistik anlayış sunar. Kitabın yazarı bilinmemekle birlikte, gelenek, onu İbrahim

⁴¹“Elazar ben Moshe Azikri”, erişim 06 Aralık, 2024, <https://www.sefaria.org/topics/elazar-ben-moshe-azikri?sort=Relevance&tab=notable-sources>

⁴² “Isaac ben Solomon Ashkenazi Luria”. (2024): 8:209-213, erişim 26 Temmuz, 2024, <https://www.jewishencyclopedia.com/articles/10192-luria>.

⁴³ Peretz Golding, *The Baal Shem Tov a Brief Biography Jewish History*, 29

⁴⁴ Rav Baruch Shalom, *Rabaş'ın Yazıları*, Laitman Kabbalah Publishers, 2024.

⁴⁵ Yehudah Mirsky, *Rav Kook: Mystic in a Time of Revolution Jewish Lives*, 266-271.

⁴⁶ Elliot R. Wolfson, *The Hermeneutics of Visionary Experience: Revelation in the Zohar*, 311-345.

Peygamber'e (Avraham Avinu) atfeder. Ancak akademik çalışmalar, kitabın MS 3. ile 6. yüzyıllar arasında yazılmış olabileceğini öne sürer.⁴⁷

Sefer Yetsira, oldukça kısa bir metindir ancak yoğun bir şekilde sembolik ve mistik kavramlar içerir. Metin, Tanrı'nın yaratılış sürecini ve evrenin yapısını mistik bir bakış açısıyla ele alır. Özellikle 32 bilgelik yolu, 10 sefirot (ilahi güçler, sudur) ve 22 İbrani harfinin (kozmetik yapı taşları) evrenin yaratılışındaki rolü üzerinde durur. Harfler üç gruba ayrılır: anne harfler (elementler), çift harfler (gezegenler ve haftanın günleri) ve basit harfler (burçlar ve aylar). Sefer Yetsira, evrenin fiziksel, ruhsal ve mistik düzeylerde nasıl işlediğini açıklarken, Tanrı'nın evreni sayı, harf ve kelimelerle yarattığı fikrini temel alır.⁴⁸

Kabala geleneğinde Sefer Yetsira'nın önemi büyüktür. Bu metin, sefirot kavramını tanıtarak, daha sonra Zohar ve Luriacı Kabala gibi metinlerde derinleştirilen ilahi enerji anlayışının temelini atmıştır. Ayrıca, evrenin ilahi matematik ve mistik bir dil ile yaratıldığı öğretisi, Kabala'nın yaratılışın sırrını çözme çabasında merkezi bir yer tutar.⁴⁹ Sefer Yetsira, tarih boyunca birçok Kabalist tarafından yorumlanmıştır. Saadia Gaon, metni felsefi bir perspektiften ele alırken, Abraham Abulafia harflerin ve sayıların meditasyonu üzerine yoğunlaşmıştır. Ramban ve Arizal gibi büyük Kabalistler ise bu metindeki yaratılış bilgilerini daha derin bir mistik anlayışla geliştirmiştir. İbrani harflerinin kutsallığı, meditasyon ve dualardaki kullanımı, Kabala pratiğinde Sefer Yetsira'dan yoğun biçimde etkilenmiştir. Ayrıca, yedi çift harf ile gezegenlerin ve on iki basit harf ile burçların ilişkisi, Kabalistik astrolojinin temelini oluşturur.⁵⁰

Sefer Ha Bahir

Sefer Ha-Bahir (Aydınlık Kitabı), Kabala'nın en eski ve etkili metinlerinden biri olarak kabul edilir. İsmi, "Parlayan Kitap" veya "Aydınlık Kitap" anlamına gelir ve Eyüp 37:21'de geçen "Ve şimdi ışık parlıyor..." ifadesine atıfta bulunur. Geleneksel olarak Rabbi Nehunya ben Ha-Kana'ya atfedilse de akademik çalışmalar bu metnin 12. yüzyılda Provence bölgesinde ortaya çıktığını öne sürer. Kısa ama yoğun bir içeriğe sahip olan Bahir, Kabala literatüründe bir dönüm noktasıdır. İlk kez Sefirot kavramını ve yaratılışın mistik yapılarını detaylandırmış, bu yönüyle sonraki Kabalistik metinlere temel oluşturmuştur. Metin, Tanrı'nın yaratıcı güçleri olan Sefirot, İbrani harflerinin mistik anlamları ve kozmik düzen gibi konuları ele alır. Özellikle Sefirot sistemi, Tanrı'nın ilahi enerjisinin evrenin ve insan ruhunun yapısına nasıl yansıdığını açıklarken, İbrani harflerinin kutsallığını ve yaratılıştaki rollerini mistik bir bakış açısıyla yorumlar. Bahir, ayrıca "Hayat Ağacı" sembolizmini kullanarak yaratılışın ve kozmik düzenin yapısını açıklar.⁵¹

Sefer Ha-Bahir'in Kabala geleneğindeki önemi büyüktür. İlk defa Sefirot kavramını detaylandırarak daha sonra Zohar ve Luriacı Kabala gibi metinlerde geliştirilen mistik düşüncelerin temellerini atmıştır. Bahir, Zohar gibi sonraki Kabalistik metinlere hem teorik hem de sembolik anlamda ilham kaynağı olmuştur. Nahmanides (Ramban) ve Isaac Luria (Arizal) gibi önemli Kabalistler, bu metni yorumlayarak Kabala'nın temel yapısını geliştirmiştir. Özellikle ilahi ışığın yaratılıştaki rolü, Sefirot sisteminin işleyişi ve harflerin kutsallığı gibi konular, Bahir üzerinden derinleştirilmiştir.⁵² Metin, mistik dil ve sembollerle dolu yapısıyla Kabalistik meditasyon ve pratiklerin şekillenmesine büyük katkıda bulunmuştur. Bahir'deki harflerin ve sayıların mistik anlamları, Kabala pratiğinde önemli bir yer tutmuş ve sonraki Kabalistler tarafından sıkça referans alınmıştır.⁵³

Sefer Ha Temuna

Sefer Ha-Temuna (Görünüş Kitabı), Kabala geleneğinin önemli eserlerinden biri olup, özellikle İbrani alfabesinin mistik anlamları ve yaratılış sürecindeki rolleri üzerine odaklanır. 13. veya 14. yüzyılda ortaya çıktığı düşünülen bu eser, kozmolojik ve metafizik konuları derinlemesine ele alır. Sefer Ha-Temuna, adını "Temuna" kelimesinden alır ve bu kelime "görünüş" veya "form" anlamına gelir. Kitap, yaratılışın ilahi planını ve İbrani harflerinin bu süreçteki önemini sembolik bir dille anlatır.⁵⁴

Eserin temel konularından biri, evrenin yaratılışını ve tarihini "Şmitot" (kozmetik döngüler veya evrensel yedi yıllık döngüler) bağlamında ele almasıdır. Sefer Ha-Temuna'ya göre, evren Tanrı'nın ilahi planı doğrultusunda farklı

⁴⁷ M. Hadi Tezokur, *Yahudilik II Tarih ve Kutsal Metinler*, (Ankara: Akademisyen Kitabevi, 2022), 184.

⁴⁸ A. Ekrem Ülkü, *Yahudi Kadim Mistik Öğretisi Kabala*, (İstanbul: Yeni İnsan Yayınevi, 2007), 23.

⁴⁹ Phineas Mordell, *The Origin of Letters and Numerals According to the Sefer Yetzirah*, (Jewish Quarterly: College Philadelphia, 1913), 529-530.

⁵⁰ Kaplan, *Sefer Yetzira/the Book of Creation: The Book of Creation in Theory and Practice*, W. Westcott & S. L. Mathers & M. Stavish, *Kabala'ya Giriş ve Hermetik Geleneği: Sefer Yezirah (Oluşum Kitabı)*, 163-172; Rabbi Joel Dobin D.D., *Kabbalistic Astrology*, 251.

⁵¹ Tezokur, *Yahudilik II Tarih ve Kutsal Metinler*, 208-209.

⁵² Elliot R. Wolfson, *By Way of Truth: Aspects of Nahmanides' Kabbalistic Hermeneutic*, 120-121.

⁵³ Perle Epstein, *Musevi Mistiklerin Yolu*, (İstanbul: Dharma Yay., 1993), 52-53.

⁵⁴ Tezokur, *Yahudilik II Tarih ve Kutsal Metinler*, 208-209.

anlamak, mitsvot (dini yükümlülükler) uygulayarak mümkün hale gelir. Bu süreç tamamlandığında, *neşama* “ruh,” arınmış beden içinde bir cam lambanın yansması gibi parlar. “İnsanın ruhu Tanrı'nın lambasıdır”⁶⁸ sözü, bu ışığın Tevrat'ın derinliklerini anlamayı ve açığa çıkarmayı sağladığını ifade eder.⁶⁹ Vital burada, Pardes yöntemiyle yapılan bütüncül bir yaklaşımın önemini vurgular. Bu yöntem, sadece ruhun değil, beden de arındırılmasını gerektirir.

Pardes Yöntemi: Peşat, Remez, Deraş ve Sod

Tevrat'ın Pardes yöntemi Kabalist Rabbi Moşe de Leon'un 13. Yüzyıl sonlarında yazdığı yazılar da görülmektedir.⁷⁰ Kabala yorumlama sürecinde Pardes adı verilen dört ana yöntemi benimser.⁷¹

İbranice'de "meyve bahçesi", “cennet bahçesi” gibi anlamlara gelen *PaRDeS* (פרדס)⁷², kutsal metinlerin anlamlarını dört farklı düzeyde ele almaktadır: Bu düzeyler şu şekilde ifade edilebilir:

Peşat (פֶּשֶׁט): Basit Anlam

"Peşat" terimi, İbranicede "basit" veya "literal" anlamı ifade eder ve Tevrat metinlerinin en temel ve doğrudan anlamını belirlemek için kullanılan bir yorumlama yöntemidir. Peşat yorumu, özellikle Talmudik dönemde ve Orta Çağ Yahudi yorumlarında yaygın olarak kullanılmıştır.⁷³ Raşi (Rabbi Şlomo Yitshaki) gibi büyük Yahudi kabalistleri, Tevrat yorumlarında genellikle peşat yöntemine öncelik vermişlerdir.⁷⁴ Raşi'nin en radikal takipçisi, en güçlü savunucusu ve torunu Raşbam (Samuel ben Meir) Peşat yorumlama yöntemini benimseyenler arasındadır.⁷⁵

Peşat, metnin dilbilimsel ve bağlamsal olarak anlaşılmasını hedefler ve yorumcunun metnin yüzeysel anlamını çözümlemesi için metni, tarihsel ve kültürel bağlamı içinde değerlendirmesini gerektirir. Bu yöntem, diğer yorum yöntemlerinden farklı olarak, metnin sembolik, alegorik veya gizli anlamlarını aramaz; aksine, metnin yazarının veya Tanrı'nın doğrudan ne söylemek istediğini anlamaya çalışır. Bir örnek olarak, Tekvin (Bereşit) 1:1'deki "*Başlangıçta Tanrı gökleri ve yeri yarattı*" ifadesi Peşat yöntemine göre evrenin yaratılışını açık bir şekilde anlatan ve herhangi bir sembolik anlam taşımayan bir beyan olarak yorumlanır. Bu yoruma göre, Tanrı'nın evreni belirli bir zamanda, belirli bir sırayla yarattığı basit bir gerçek olarak kabul edilir. Metnin bu şekilde anlaşılması, metnin temel anlamını bozmadan ve aşırı yorumlara gitmeden, Tevrat'ın mesajını doğrudan algılama imkânı sunar. Kabalistler açısından kutsal metinlerin basit anlamını yani peşatını anlamadan daha derin anlamlarını keşfetmesi zordur.⁷⁶

Remez (רמז): İmâ, İşaret Edilen Anlam

Remez terimi, İbranicede “İmâ” veya “işaret edilen anlam” olarak açıklanır. Remez, Tevrat'taki metinlerde gizli anlamları bulmaya yönelik bir yöntemdir. Bu yöntem, metnin yüzeyindeki anlamların ötesinde, semboller ve metaforlar aracılığıyla daha derin mesajları keşfetmeyi amaçlar. Yahudi yorum geleneğinde Remez yöntemiyle meşhur olan ilk kişi, İskenderiyeli Philo'dur. Philo, (ö.50) Musa'ya verilen Tevrat'ın, baştan sona Tanrı'nın ifadesi olduğunu vurgulamış ve Tevrat metnindeki antropomorfik ifadeler ile diğer bazı anlatımları mecaz anlamda ele almıştır. Bu yorumlama yaklaşımını benimseyerek, metnin daha derin ve insanların anlayabileceği bir şekilde anlaşılabilir olacağını savunmuştur.⁷⁷

Remez yorum tekniğine şu örnek verilebilir: Tevrat'ın Vayikra (Levililer) kitabının ilk pasuğunda yer alan "*Vayikra el-Moşe*" (*Ve Tanrı Musa'ya seslendi*) ifadesi, Kabalistler açısından literal anlamının ötesinde, derin bir sembolik anlam taşır. Literal anlam olarak bu pasuk, Tanrı'nın Musa ile iletişime geçtiğini ve ona vahiyde bulunduğunu ifade eder. Ancak Remez yöntemiyle yapılan yorum, metnin altında yatan daha derin anlamları keşfetmeyi amaçladığı için ilk olarak, "*Vayikra*" (ויקרא) kelimesindeki harflerin sembolik anlamlarına odaklanılır. Kelimenin baş harfleri üzerinden yapılan bir yorumda, "*Vav*" harfi, Tanrı ile insan arasındaki "*bağlantı*"yı, "*Alef*" harfi ise Tanrı'nın "*birliğini*" ifade eder. Ayrıca, "*Vayikra*" kelimesinin sayısal değeri 403'tür ve bu sayı, "*Ke'lal*

⁶⁸ Süleyman'ın Özdeyişleri, 20:27.

⁶⁹ Rabbi Hayim Vital, *Sefer Ets Hayim*, 2:3, erişim 05 Ekim 2024, https://www.sefaria.org/Sefer_Etz_Chaim.2.3.1?lang=bi&with=all&lang2=en

⁷⁰ Kabalist Rabbi Moşe de Leon: כפי אשר פירשתי בספר אשר חברתי הנקרא פרד"ס, וקראתי שמו פרדס על עניין ידוע שהברתי אותו בסוד ארבעה דרכים בעניין שמו ממש ארבעה נכנסו: "Benim 'Pardes' adını verdiğim eserimde açıkladığım gibi, bu ismi özel bir anlam üzerine verdim. 'Pardes' adı, dört yol anlamına gelir; bunlar, *Peşat* (basit anlam), *Remez* (gizli anlam), *Deraş* (yorum) ve *Sod* (sır) yollarıdır. Gerçekten, dört kişi Pardes'e girdiler: Peşat, Remaz, Deraş, ve Sod – bu, Pardes'in anlamıdır." Bkz. R' Moşe de Leon, "Şut le Rav Moşe de Leon Be'inyanei Kabala, *Yişaya Tişbi, Hekrei Kabala u Şeluhoteha*, 64.

⁷¹ Maria E. Subtelny, *The Tale of the Four Sages Who Entered the Pardes: A Talmudic Enigma from a Persian Perspective*, 55-56.

⁷² Pardes kelimesinin kullanımının dayandığı ana kaynak, Talmud'da bulunan "meyve bahçesine dört kişi girdi" adlı meşhur hikayedir. Bkz. Tosefta, *Hagiga*: 2.

⁷³ Moshe Idel'e göre Orta çağ Yahudi kabalistlerinden olan Abraham Abulafia eserlerinde Pardes yorum yöntemine sıkça rastlanmaktadır. Bkz. Moshe Idel, *Abraham Abulafia's Esotericism: Secrets and Doubts*, ed. Rachel Haliva, (Berlin: Jewish Scepticism, 2020), 289-314; Idel, *Absorbing Perfections*, 254.

⁷⁴ "Index," Chabadpedia, erişim 09 Ekim, 2024, <https://chabadpedia.co.il/index.php/יחידה/פרדס - במה לחכמה יהודית>

⁷⁵ Jane Dammen McAuliffe, Barry D. Walfish, and Joseph W. Goering, *With Reverence for the Word: Medieval Scriptural Exegesis in Judaism, Christianity, and Islam*, 5.

⁷⁶ Idel, *Absorbing Perfections*, 433.

⁷⁷ Daniel H. Frank Oliver Leaman, *Yahudi Felsefesi Tarihi*, 65-69.

Yisrael" (*Bütün İsrail*) ifadesiyle eşdeğerdir. Bu, vahyin yalnızca Musa'ya değil, tüm İsrail halkına yönelik olduğunu simgeler. Ek olarak, "*Vayikra*" kelimesindeki "*Alef*", Tanrı'nın büyüklüğünü ve aynı zamanda tevazusunu sembolize eder, yani Tanrı, mutlak kudretini gösterirken aynı zamanda insanla yakın ve anlamlı bir ilişki kurar. Bir diğer örnek olarak ise Tanrı anlamına gelen ibrance bir kelime olan *Elohim*'in, "*doğa*" anlamın gelen *hateva* (הטבע) kelimesiyle sayısal olarak eş değer olduğunu açıklamaktadır; her iki kelimenin sayısal değeri 86'dır. Buradaki ders, Tanrısallığın tüm yaratılışa var olduğudur.⁷⁸

Remez, metni okuyanın sadece görünür anlamıyla yetinmemesini, metnin altında yatan sembolik ve derin anlamları da keşfetmesini sağlar. Remez yöntemi, kelimelere sembolik anlamlar yükleme, cümle içindeki kelimelerin sıralanışı, kelimelerin baş harflerinden türetilen anlamlı ifadeler ve gimatria (sayısal değerler üzerinden yapılan yorumlama) kullanımı gibi yöntemleri içermektedir. Bu tür bir yorum, metnin yüzeyindeki anlamın ötesine geçilerek, daha derin ve gizli manaların açığa çıkarılmasını hedefler.⁷⁹

Deraş (דרש): Dinsel, Homiletik Anlam

Deraş, İbranice, araştırmak veya çıkarmak anlamına gelir ve kutsal metinlerin homiletik (öğretici, vaaz veren), Rabbinik ve Midraşik yorumlarını ifade eder. Kabala, Tevrat'ın ahlaki ve etik derslerini mistik bir perspektiften yorumlar. Deraş, Kabalistlerin metinlerdeki manevi dersleri keşfetmesine yardımcı olur ve bu dersler, Kabalistik öğretilerin bir parçası haline gelir. Deraş yöntemi, metinlerdeki olgusal anlatıları alır ve bunları ahlaki ve ruhsal dersler çıkarmak için yeniden yorumlar. Bu sayede, metinlerin hem bireysel hem de toplumsal düzeyde uygulanabilirliği sağlanır. Bu yaklaşım, Yahudi hukukunun (Halaha) ve etiğinin şekillendirilmesinde hayati bir rol oynar, çünkü metinlerde yer alan olayların, sembolik ve öğretici anlamlarını gün yüzüne çıkarır.⁸⁰

Deraş yorum tekniğine şu örnek verilebilir: "Bir adamın yalnız başına yaşaması iyi değildir"⁸¹ pasuğunda ifade edilen sadece evlilikle ilgili bir öneri olmayıp, aynı zamanda insanlar arasındaki toplumsal bağların ne kadar önemli olduğu da ima edilmiştir.

Sod (סוד): Gizli veya Mistik Anlam

Sod terimi, İbranice' de gizli, sır veya mistik anlamına gelmektedir. Kabalistlere göre Sod yöntemi Kabala'nın kalbidir.⁸² Kabalada Sod yöntemiyle Yaratıcı, evren ve insan ruhuyla ilgili en derin ve gizli anlamlar açığa çıkarılmaya çalışılır. Genellikle bu yöntem Kabalistik kavramları anlamak için kullanılır. Bu yöntem, kutsal metinlerin semboller, sayılar ve ezoterik kavramlar aracılığıyla ilahi sırları ve kozmik gerçeklikleri açığa çıkardığını varsayar.⁸³

Kabalistik Yorumlama Tekniklerinin Sistematik Analizi

Gimatria/Numeroloji (גימטריה)

Gimatria, "sayı bilimi" anlamına gelmektedir. İbrani alfabesindeki harflerin her birinin sayısal bir değer taşıdığı ilkesine dayanır. Alef'ten Tsadik'e kadar olan harfler sırasıyla 1'den 9'a, Yud'dan Tsadik'e kadar olan harfler 10'dan 90'a, ve Kuf'tan Tav'a kadar olan harfler 100'den 400'e kadar sayısal değerlere sahiptir. Bu değerler kullanılarak Kabalistik metinlerdeki kelimelerin veya cümlelerin toplam sayısal değerleri hesaplanabilir.⁸⁴ Bu hesaplama yöntemiyle kelimeler arasında anlam ilişkileri ve kelime ile varlık arasında derin ilişkiler bulunduğu düşünülür. İbranice bazı pasuklarda (ayet) geçen kavramları ele alalım;

Örneğin Çölde Sayım 15: 38-40 pasuklarında geçen *tsitsit* (ציצית) kavramını ele alalım.

Tsitsit: (*püskül*) kelimesi, İbranice harflerin sayısal değerleri üzerinden hesaplandığında 600 eder. Ancak bu kelimenin gerçek anlamı ve önemi daha da büyüktür. Çünkü *tsitsit*, Yahudi dininde geleneksel olarak dua sırasında kullanılan ipliklerden oluşan kuşamları temsil eder. Her bir *tsitsit*te 8 iplik ve düğümler arasındaki 5 bağ bulunur. 8 ve 5'in toplamı da 13'tür. Bu ipliklerin ve düğümlerin sayısı, toplamda 613 olur. Bu sayı, Kabalistlere göre Tevrat'taki 613 mitsvaya işaret eder. Yani, her bir *tsitsit* ipliği, Tanrı'nın emirlerini hatırlatmak amacıyla tasarlanmış bir semboldür ve bu sayılar da fiziksel bir öğenin manevi anlamıyla bağlantısını ortaya koyar.

⁷⁸ Jerome M. Levi, "Structuralism and Kabbalah: Sciences of Mysticism or Mystifications of Science?" *Anthropological Quarterly* 82, (2009): 938-939.

⁷⁹ Yasin Meral, "*Yahudi Kutsal Metin Geleneginde Tevrat'ın Bâtını Yorumu*," "*Kur'an'ın Bâtını ve İşâri Yorumu*," (İstanbul: 2018.),146.

⁸⁰ "Life and culture," Kabbalah, Thejc, erişim 09 Ekim, 2024, <https://www.thejc.com/life-and-culture/books/the-origins-of-kabbalah>

⁸¹ Bereşit,2:18.

⁸² Zohar, III,149a.

⁸³ Jonathan Garb, "*A History of Kabbalah*," (Cambridge University Press, 2020), 11.

⁸⁴ Bkz. Wade Coleman, "*Sepher Sapphires*," (Fraternity of the Hidden Light Press, 2008), iii-v.

Yine Yasanın Tekrarı 4:25'teki "Oğullarınız ve torunlarınız doğduğunda bu topraklarda yaşlanmış olacaksınız" ifadesinde geçen ve "yaşlanmış olacaksınız ya da uzun zaman yaşamış olacaksınız" anlamındaki ve-nôşantem (ונושנתם) kelimesi, 852 sayısına eşdeğerdir. Kabalistlere göre bu sayı, Birinci Tapınak'ın yıkımına kadar geçen süreyi kodlayan bir işaret olarak görülür. Mistik yorumlara göre ve-nôşantemin gimatriyası olan 852, İsrail halkının kutsal topraklarda Tanrı'nın emirlerine uymaksızın yaşayabileceği maksimum süreyi ifade eder. Ancak, Tanrı'nın merhameti gereği bu süre tamamlanmadan, 851. yılda, İsrail halkı sürgüne gönderilmiştir. Bu erken müdahale, halkın daha büyük bir yıkım ve cezadan korunmasını amaçlayan bir eylem olarak değerlendirilir. Bu yorum, M.Ö. 587 yılında Birinci Tapınak'ın yıkımını işaret eder. Eğer 852 yıl öncesine gidilirse, İsrail halkının kutsal topraklarda yerleşmeye başlaması veya Tanrı'nın sabır süresinin başladığı tarih bulunabilir. Ancak Tanrı, halkını cezalandırmayı 852. yılı beklemeden gerçekleştirmiş ve böylece bu süreyi tamamlamadan müdahale etmiştir. Bu olay, Tanrı'nın adaletinin yanında merhametini de simgeler. Bu tür bir kodlama, yalnızca tarihsel bir olayın işaret edilmesi değil, aynı zamanda Tanrı'nın yasalarına ve manevi düzenine bağlı kalmanın önemine dikkat çekmek için kullanılan bir semboldür. Böylece, İsrail halkının geçmişi, geleceği ve kutsal topraklardaki manevi bağlılıkları bir bütün olarak ele alınır.⁸⁵

Gimatria uygulaması, kökleri antik Yunan filozoflarının çağlarına dayanan ve İbrani harflerle kelimelere sayısal değerler atayan bir numeroloji sistemidir. Bu uygulama, çeşitli kültürlerde uzun bir geçmişe sahip olmakla birlikte, özellikle Yahudi mistisizmi ve Kabala ile güçlü bir şekilde ilişkilidir. Gimatria'nın kökenleri, Tanah dönemine kadar uzanmakta olup, bu dönemde sayısal kalıpların ve kelimeler arasındaki ilişkilerin sistematik olarak gözlemlendiği ve incelendiği görülmektedir.⁸⁶ Erken dönem Yahudi kabalistleri örneğin; Rabbi Akiva ve Rabbi Eliezer, Gimatria'nın önemini fark etmiş ve Tevrat'ın yorumlanmasında bu yöntemi kullanmışlardır. Gimatria'nın kullanımı özellikle 12. ve 13. Yüzyıllarda Hasedei Aşkenaz olarak bilinen Almanya'daki dindar Yahudi mistikleri ve onlara yakın çevreler tarafından geliştirilmiştir.⁸⁷ Zamanla, gimatria uygulaması çeşitli yöntem ve tekniklerle ele alınarak Kabalistik öğretinin temel bir unsuru haline gelmiştir.⁸⁸

Gimatria üzerine önemli katkılarda bulunan bazı Kabalistik bilginler şunlardır:

Rabbi Akiva, Erken dönem Talmud bilgini olarak, Gimatria'nın ve Tevrat yorumlamasındaki uygulamalarının savunuculuğunu yapmış ve Yahudi mistisizmi ile Gimatria çalışmaları üzerinde kalıcı bir etki bırakmıştır. Daha sonra 12. ve 13. yüzyıllarda yaşamış olan Hasidik Aşkenaz Yahudilerinden Eleazar of Worms'un yazıları karşımıza çıkmaktadır. Worms'un *Sefer ha-Hohma* (Bilgelik Kitabı) adlı eseri, Tanrı ve meleklerin çeşitli isimlerinin Gimatria ile yorumlanmasını, *Sefer ha-Şem* (Tanrı'nın İsimleri Kitabı) adlı eseri ise yirmi iki harfin isimleri üzerine oluşturulan permütasyonun Gimatria yoluyla yorumlanmasını içerir.⁸⁹ Bu kullanımda, belirli İbranice kelimelerin ya da pasukların sayısal değerleri, mistik sembollerle ilişkilendirilir.⁹⁰ Seferad Yahudiliğinde Gimatrianın kullanımı daha sınırlıdır. Abraham b. Ezra ve Nachmanides gibi isimler, Gimatria'yı yalnızca temel düzeyde kullanmışlardır. Ancak Kabalist Abraham Abulafia ve Gikatilla gibi isimlerle bu kullanım genişlemiştir. Gikatilla'nın *Ginnat Egoz* (Fındık Bahçesi) adlı eserinde Gimatria'yı daha iyi seviyelere taşımıştır. Abulafia, Kabalistik düşüncenin gelişiminde merkezi bir figür olup, yazılarında Gimatria'yı yoğun olarak kullanmıştır; özellikle *Sefer Ha-Ot* (İşaret Kitabı) adlı eseri bu alandaki katkılarını yansıtmaktadır.⁹¹ Bir diğer örneğimiz Kabalistik bilgini Cordovero, *Pardes Rimmonim* (Nar Bahçesi) gibi etkili eserler kaleme almış ve Gimatria'nın Kabala içindeki uygulamasına önemli katkılarda bulunmuştur.⁹² 16. yüzyılda Lurianik Kabala'nın önde gelen geliştiricisi olarak Luria, Gimatria'nın sıklıkla yer aldığı öğretileri ile Yahudi mistisizminin evriminde derin bir etki bırakmıştır. Diğer örneğimiz Luria'nın müridi olan Vital, Luria'nın öğretilerini belgelendirerek, Gimatria üzerine birçok içgörü sağlamış ve *Ets Hayim* (Hayat Ağacı) gibi eserleri, Kabalistik Gimatria çalışmalarında temel metinler arasında kabul edilmiştir.

Zohar'da özellikle *Hakdamat Sefer Ha Zohar* "Zohar Kitabına Giriş" bölümünde Gimatria kullanımı belirgin bir şekilde öne çıkar. Bu bölümde, Gimatria aracılığıyla kelimeler arasındaki sayısal ilişkiler incelenerek, derin anlamlar ve sembolik bağlantılar ortaya konur. Ayrıca, Zohar'ın diğer bölümlerinde de Gimatria kullanımı bulunmaktadır.

⁸⁵ "Gimatria," Ashoova, erişim 24 Aralık, 2024, <https://ashoova.co.il/gimatria/>.

⁸⁶ Elliot R. Wolfson, "The Hermeneutics of Visionary Experience: Revelation in the Zohar," 18, 311-345.

⁸⁷ Gershom Scholem, *Kabbalah*, (Jerusalem: Keter Publishing House, 1974), 339.

⁸⁸ Hayim Ben Yosef Vital, "Sefer Mavo Lehokhmat Ha Kabbalah," (İsrail Press, 2018), 1:4.

⁸⁹ "Articles," Eleazar Ben Judah, Jewishencyclopedia, erişim 17 Eylül, 2024, <https://jewishencyclopedia.com/articles/5542-eleazar-ben-judah-ben-kalonymus-of-worms>

⁹⁰ Gershom Scholem, *Kabbalah*, 337-343.

⁹¹ Avraham Ben Şamuel Abulafia, "Sefer Ha Ot," (Kanada: Abebooks, 2007), 4-6.

⁹² Moşe Cordovero, "Pardes Rimmonim," 3:1, erişim 07 Ocak 2024 https://www.sefaria.org/Pardes_Rimmonim.3.1.2?lang=bi

Örneğin *Sifra de Tzeniuta* (Gizlilik Kitabı) adlı risalede gimatria ve diğer mistik yöntemler aracılığıyla derin anlamlar ve sembolik bağlantılar incelenir.⁹³

Gimatria'da kullanılan, tespit ettiğimiz on beş temel yöntem vardır. Gimatria'da kullanılan on beş temel yöntem, İbranice harflerin sayısal değerlerini çeşitli şekillerde yorumlamak için geliştirilmiş yöntemlerdir. Bu yöntemler, metinlerdeki gizli anlamları ortaya çıkarmak amacıyla kullanılır. On beş temel Gimatria yöntemi şu şekilde ifade edilebilir:

Mispar Hehrah (מספר הרה): “Mutlak değer” anlamına gelmektedir. Standart Gimatria yöntemidir. Her İbranice harfe belirli bir sayısal değer atanır: Örneğin, İlk İbranice harf olan Alef’ten başlayarak sayı değeri verilir. Böylece Alef harfinden Tet harfine kadar 9, Sonraki harf olan Yud harfine 10 sayısı atfedilir. Ve Yud harfinden sonra tsadik harfine kadar on’ar sayı değeri eklenerek Tsadik harfinde 90 sayısına ulaşılır. Tsadik harfinden sonra Kuf harfi gelir ve sayısal değeri 100’dür. Kuf harfinden sonra gelen Tav harfine kadar her sayıya 100 eklenerek son harf olan Tav harfine 400 sayısı değer olarak verilir. Bu yöntemle, harflerin sayısal değerleri toplandığında ortaya çıkan toplam, ilgili kelimenin veya ifadenin sayısal değerini belirler. Klasik Gimatria yöntemi, en yaygın kullanılan yöntemlerden biridir ve genellikle doğrudan ve açık bir sayısal analiz sunar. Bu anlayış, Kabala’da önemli bir yer tutar. Örneğin, 18 sayısı “hayat” anlamına gelen “hay” (חַי) kelimesiyle ilişkilidir. “hay” kelimesi, het harfi 8 ve yud harfi 10 ile yazılır ve bu harflerin sayısal toplamı olan 18’i verir. 18 sayısının hayatı, iyileştirmeyi ve potansiyel olarak düzelten bir güçle ilişkilendirilmesi, ritüel uygulamalarda da kendini gösterir. Örneğin, Habad Hasidleri genellikle “sadaka”yı (kelime kökeni “adalet” anlamına gelir) 18’in katları olarak verirler. Aynı şekilde, Yahudi ibadetinin merkezi duası olan Şmone Esre’in adı, bu duanın 18 kutsamadan oluştuğunu belirtir. Bu sayı, omurgadaki 18 omurga kemiği, bir erkeğin evlenmesi için tavsiye edilen yaş ve Şema’nın üç paragrafındaki Tetragrammaton’un anılma sayısı ile de ilişkilidir. Kabala’ya göre, bunlar sadece tesadüfler değil, kelimeler, sayılar ve nesneler arasındaki derin, ilahi bağlantıların yansımalarıdır.⁹⁴

Gimatria’nın *Zohar*, *Sefer Yetsira*, *Sefer Ha- Bahir* ve *Sefer Ha- Temuna* gibi Kabalistik metinlerdeki kullanımı ve bu metinlerde yer alan örnekleri şu şekilde sıralayabiliriz:

Zohar’da yer alan Bereşit (בְּרֵאשִׁית) kelimesi, yaratılışın başlangıcını ve ilahi planın ilk adımını simgeler. Bu kelimenin Mispar Hehrah üzerinden yapılan sayısal analizi, 913 sayısını ortaya çıkarır. Bereşit kelimesinin harflerinin sayısal değerleri şu şekilde hesaplanır: ב (Bet) = 2, ר (Reş) = 200, א (Alef) = 1, ש (Şin) = 300, י (Yud) = 10, ת (Tav) = 400. Bu toplamda, 913 sayısı elde edilir. *Zohar*’da bu sayısal değer yaratılışın ilahi düzeniyle bağlantılı olduğu vurgulanır. 913, Yesod sefirasıyla ilişkilendirilir ve bu sefira, ilahi enerjinin dünyaya aktarılmasında bir kanal olarak kabul edilir. *Zohar*’da Bereşit kelimesi, sadece yaratılışın başlangıcı olarak değil, aynı zamanda ilahi kudretin ve manevi ışığın dünyaya aktarılması sürecinin de simgesidir. *Zohar*, bu kelimenin sayısal değerinin, yaratılışın derin manevi anlamlarını ve Tanrı’nın yaratma sürecindeki enerjiyi yansıttığını belirtir. Bereşit kelimesinin 913 sayısal değeri hem maddi hem de manevi dünyaların dengesini kurmaya yönelik ilahi planı ve enerjiyi simgeler.⁹⁵

Bir diğer örnek, *Zohar*’da sıkça yer alan יהוה (YHVH) isminin sayısal değeridir. Bu kelime, Mispar Hehrah yöntemine göre 26 sayısal değerine sahiptir. YHVH, Tanrı’nın kutsal ismi olarak kabul edilir ve sayısal değeri 26, Tanrı’nın birliğini ve egemenliğini temsil eder. *Zohar*’da bu tür sayısal yorumlar, kelimelerin derin anlamlarını ortaya koyarak Tanrı’nın kudretinin her yönüyle yaratılışta tecelli ettiğini vurgular.

Sefer Yetsira’da harflerin sayısal değerleri, yaratılışın sembolik anlamını açığa çıkaran önemli bir rol oynar. Bu eser, her harfi belirli bir sayısal değeriyle ilişkilendirerek, evrenin yaratılış sürecini ve ilahi düzeni anlamaya çalışır. Örneğin, “א” (Alef) harfi, 1 sayısını temsil eder ve birliği, başlangıcı simgeler. Bu harf, yaratılışın ilk adımlarını ve Tanrı’nın mutlak birliğini ifade eder. Diğer harfler de yaratılışın farklı yönlerini temsil eder. “ב” (Bet) harfi, 2 sayısal değeriyle karşıtlıkların ve dengeyi ifade eder, ayrıca evrenin yaratılışındaki ikiliklerin ve uyumun simgesidir. “ג” (Gimel) harfi ise 3 sayısal değeriyle yaratılışın üç temel ilkesini-zihinsel, duygusal ve bedensel düzeydeki varlıkları-sembolize eder. Bu harfler arasındaki ilişki, evrenin yapısının ve yaratılışın ilahi planının derin bir şekilde anlaşılmasına olanak tanır. “ה” (Hey) harfi, 5 sayısal değeriyle beş duyu organını ve yaratılışın beşinci gününü simgeler. Harflerin sayısal değerlerinin bir araya gelmesi, sadece fiziksel değil, manevi bir yaratılış sürecine de işaret eder. *Sefer Yetsira*’daki bu sayısal analizler, harflerin yaratılışın evrensel düzenindeki rollerini açıklamak ve Tanrı’nın evrendeki yerini anlamak için temel bir araçtır. Her harf, yaratılışın evrensel planını ve bu plana nasıl uyulduğunu

⁹³ Zohar, Introduction, I; Vilna Gaon, “Beur HaGra on Sifra DeTzeniuta,” 3, erişim 07 Ocak 2024

https://www.sefaria.org/Beur_HaGra_on_Sifra_DeTzeniuta.3.1?lang=bi&with=all&lang2=en

⁹⁴ Jerome M. Levi, “Structuralism and Kabbalah: Sciences of Mysticism or Mystifications of Science,” 964-965.

⁹⁵ Zohar, Introduction ,3:7.

sembolize eder, böylece Mispar Hehrahî, yaratılışın ve evrenin derin anlamlarını açığa çıkaran bir yorum aracı olarak işlev görür.⁹⁶

Sefer Ha-Bahir'den alıntılanan "ומפני מה התחיל התורה בבי"ת" cümlesi, Mispar Hehrahî perspektifinden ele alındığında, Bet (ב) harfinin hem sayısal değeri hem de sembolik anlamı açısından önemli bir yer tuttuğunu göstermektedir. Bet (ב) harfi, İbranice alfabesindeki ikinci harf olup, sayısal değeri 2'dir. Bu sayısal değer, yaratılışın ikili yapısını ve başlangıçtaki karşıtlıkları simgeler; çünkü bir şeyin başlangıcı, her zaman bir teklikten çok bir çiftlik üzerine kuruludur. Metinde, Bet (ב) harfinin bereha (ברכה) kelimesiyle ilişkisi de vurgulanır. Bereha, "bereket" anlamına gelir ve bu harfin, yaratılış sürecinin başlangıcındaki Tanrı'nın bereketini simgelediği ifade edilir. Klasik Gimatria bağlamında Bet (ב) harfi, sadece sayısal bir değer taşımakla kalmaz, aynı zamanda bu sayısal değerın sembolik bir anlam taşır; Bereha gibi kutsal bir kavramla bağlantılıdır. Bet (ב) harfi ile başlayan Tevrat, bilgelik ve bereketin birleştiği bir kaynağı temsil eder, zira Bet (ב) aynı zamanda hohma (חכמה), yani "bilgelik" kelimesinin de bir işaretidir. Hohma kelimesi, 72 sayısal değeriyle, Tanrı'nın yaratıcılık gücünün ve bilgeliğinin yansıması olarak kabul edilir. Dolayısıyla, *Sefer ha-Bahir*'deki bu açıklamalar, Bet (ב) harfinin, Tevrat'ın hem yaratılışın temelini hem de Tanrı'nın bilgeliğiyle olan bağlantısını nasıl simgelediğini derinlemesine ifade eder. Bu bağlamda, Bet (ב) harfi hem sayısal bir anlam taşıyan hem de metafiziksel bir işlev gören bir sembol olarak, Tevrat'ın yapısal ve manevi temel taşlarını oluşturur.⁹⁷

Sefer Ha- Temuna'da sıkça geçen "י-ה-ו-ה" (YHVH- Tanrı'nın İsmi), Gimatria ile 26 ($5 = ה, 6 = ו, 5 = ה, 10 = י$) değerine ulaşır. Bu sayı, Tanrı'nın merhametini ve sevgisini ifade eden "אהבה" (Ahava- Sevgi) kelimesiyle bağlantılıdır. Ahava'nın sayısal değeri 13'tür ve iki kez 13 (Ahava + Ahava), YHVH isminin 26 değerine eşittir. Bu bağlamda, *Sefer Ha-Temuna*'da YHVH'nin harfleri yaratılışın farklı kozmik aşamalarını temsil eder, yud harfi başlangıcı, he harfi genişlemeyi, vav harfi ise bağlantıyı ve ikinci he harfi tamamlanmayı sembolize eder.

Mispar Gadol (מספר גדול): "Büyük Değer" anlamına gelmektedir. İbranice harflerinin son biçimlerini yani sofit⁹⁸ olarak adlandırılan beş harfi alfabenin sayısal dizisinin devamı olarak harflere mutlak değer atfedilir. Sofit harflere 500 ile 900 arası değerler verilir.⁹⁹

Mispar Katan (מספר קטן): "Küçük Değerler" anlamına gelmektedir. Her harfin değeri hesaplanır ancak tüm sıfırlar silinir. Bazen mispar me'ugal olarak da bu yöntem adlandırılır.¹⁰⁰

Seder Gimatria (סדר גימטריה): İbranice'de "sıralı değerler" anlamına gelen bir terimdir ve bir kelimenin her harfine sırasıyla sayısal değer atayarak yapılan bir gimatria yöntemini ifade eder. Bu yöntem, her harfin alfabetik sırasına göre belirlenen bir sayısal değeri temsil eder ve genellikle temel İbrani alfabe sıralamasına dayandırılır. Seder gimatria, alfabenin ilk harfi olan Alef (א) için 1, ikinci harfi olan Bet (ב) için 2, ve bu şekilde devam ederek Tav (ת) harfi için 22 olarak sayısal değerler atar. Bu yöntemde her harf, alfabetik sırasına göre sayısal bir değere sahip olur, böylece kelimenin toplam değeri, harflerin sıralı sayısal değerlerinin toplamı olarak hesaplanır. Örneğin, "אור" (Or-ışık) kelimesinde alef (א) 1, vav (ו) 6 ve reş (ר) 20 olarak değerlendirilir, bu durumda kelimenin toplam değeri 27 olur. Bu yöntem, kelimelerin ve metinlerin sayısal değerlerini analiz etmek ve bu değerlerin Kabalistik ya da mistik anlamlarını açığa çıkarmak için kullanılır. Seder Gimatria, özellikle mistik ve ezoterik çalışmalarında, kelimeler arasındaki ilişkilerin ve gizli anlamların anlaşılmasına yardımcı olur.¹⁰¹

Miluy Gimatria (מילוי גימטריה): Miluy yöntemi, Gimatria'da kullanılan bir tekniktir ve bir harfin sayısal değerini, harfi oluşturan diğer harflerin sayısal değerlerinin toplamı olarak hesaplar. Bu yöntem, özellikle Kabalistik analizlerde yaygın olarak kullanılmakta olup, harflerin içsel anlamlarını ve enerjilerini açığa çıkarmak amacıyla uygulanan bir yöntemdir. Miluy yöntemi, her İbranice harfi belirli tamamlayıcı harflerle ifade ederek bu harflerin sayısal değerlerini toplar. Örneğin, "א" (Alef) harfini ele alalım. Alef'in adı "אלף" (Alef) olup, bu kelimenin sayısal değeri şu şekildedir: א (Alef) harfinin sayısal değeri 1'dir. ל (Lamed) harfinin 30, פ (Fe) harfinin 80'dir. Toplamda: $1 + 30 + 80 = 111$ sayısına ulaşılır. Bu hesaplama, kelimelerin derin anlamlarını ve manevi boyutlarını keşfetmek amacıyla kullanılır. Miluy Gimatria, Kabalistik çalışmalarda önemli bir yer tutar ve harflerin tam adlarının sayısal değerleri üzerinden yapılan analizlerle metinlerin gizli anlamlarına ulaşmayı hedefler.¹⁰²

⁹⁶ Sefer Yetsira, 1:2.

⁹⁷ Sefer Ha Bahir, 3.

⁹⁸ 1. Kaf Sofit (ך): Normal Kaf (כ) harfinin son hali. 2. Mem Sofit (ם): Normal Mem (מ) harfinin son hali. 3. Nun Sofit (ן): Normal Nun (נ) harfinin son hali. 4. Pe Sofit (פ): Normal Pe (פ) harfinin son hali. 5. Tsadik Sofit (צ): Normal Tsadik (צ) harfinin son hali.

⁹⁹ Roni Şir, *Magiya ve Mistika Be-Yehudit: Kabala, Kişuf, Yekholot Al-Teva'iyot*, (İsrail: Keter Press, 1997),86.

¹⁰⁰ Şir, *Magiya ve Mistika Be-Yehudit: Kabala, Kişuf, Yekholot Al-Teva'iyot*, 86.

¹⁰¹ Abraham Baaz, *Nekudot Or Ve Daat: Mavo LeTorat HaKabbalah Al Pi Darko BaKodesh Shel Yehuda Leib HaLevi Ashlag*, (Israel:1996),137-141.

¹⁰² Baaz, *Nekudot Or Ve Daat: Mavo LeTorat HaKabbalah Al Pi Darko BaKodesh Shel Yehuda Leib HaLevi Ashlag*, 139.

Mispar Bina (מספר בינה): “Yapıcı sayısal değer” olarak ifade edebiliriz. Mispar Bina Gimatria hesaplamalarında kullanılan özel bir yöntemdir. Bu yöntem, her harfin başından sonuna kadar, önceki tüm harflerin sayısal değerlerini ve geçerli harfin değerini toplamaya dayalıdır. Yani, kelimenin her harfi hem kendi sayısal değerini hem de kendisinden önce gelen harflerin değerlerinin toplamını içerir. Bu yöntem, genellikle kelimenin her harfini tek tek değerlendirip, harflerin tümünden birikerek çıkan sayıyı hesaplamak için kullanılır.

Mispar Bina yönteminde her harf, sırayla önceki harflerin toplamı ile birlikte kendi sayısal değeriyle eklenir. Örneğin, kelimenin her harfi bir yığın oluşturur ve her yeni harf bu birikimi genişletir. Bu hesaplama, yığılma şeklinde gerçekleşir ve ilk başta harflerin değerleri küçük olabilir, ancak sonradan bu değerler birikir. Örneğin İbranice Ehad (אהד) “bir” anlamına gelen kelimayı ele alalım.

Alef (א): İlk harf, 1 sayısal değerine sahiptir. Burada yalnızca kendi değeri eklenir, çünkü bu ilk harftir. Değeri 1’dir. İkinci harf olan Het (ה) harfi, 8 sayısal değerine sahiptir. Bu harfin değeri, önceki harfin (Alef) değeriyle birlikte hesaplanır. Yani $Alef + Het = 1 + 8 = 9$ ’dur. Dalet (ד): Dalet harfi, 4 sayısal değerine sahiptir. Bu harfin değeri, önceki harflerin (Alef ve Het) toplamına eklenir: $1 + 8 + 4 = 13$ mutlak sayısı elde edilir. Bu yöntem, kelimenin her harfinin önemini ve anlamını, sayısal birikim aracılığıyla vurgulamaya çalışır. Kabala ve Gimatria literatüründe, harflerin sayısal değerleri bazen doğrudan bir anlam taşıdığı kabul edilir, ancak aynı zamanda bu tür toplama yöntemleri, bir kelimenin içinde gizli olan derin ve katmanlı anlamları açığa çıkarmak için de kullanılabilir. Özetle Mispar Bina yöntemi, kelimenin her harfini tek tek değil, harflerin toplam değerine ekleyerek hesaplama yapan bir yöntemdir. Bu yöntem, her harfin birikmiş değeriyle bir anlam taşımasını sağlar. Bu tür hesaplamalar, bir kelimenin sayısal olarak ne kadar güçlü ve derin olduğunu anlamak için kullanılır ve Kabala’da önemli bir yer tutar.

Mispar Kidmiy (מספר קדמי): “Önceki Sayısal Değerler” veya “Önceki Değerler” olarak ifade edilebilir. Mispar Kidmiy yöntemi, bir kelimenin her harfi için, harfin kendisinden önceki harflerin sayısal değerlerini toplar ve bunu ilgili harfin sayısal değeriyle birleştirir. Bu, kelimenin ilk harfinden sonrasına kadar her harf için birikimli bir toplam oluşturur. Bu sayede, kelimenin sayısal değeri hesaplanırken, her harfin birikimli etkisi dikkate alınır. Örneğin, Gimel (ג) harfi için $1+2+3=6$ olarak hesaplanır. Mispar Kidmiy değerini hesaplamak için, her harfi ve öncesindeki harflerin toplamını birleştirilir. Bu tür hesaplamalar, kelimenin içsel anlamlarını, gelişimini ve sırasını çözümlemeye yardımcı olabilir.¹⁰³

Mispar Ha P'rati (מספר הפרטי): “Özel Değer” veya “Bireysel” değer olarak ifade edilen Mispar Ha P'rati yönteminde Her harfin değeri, kendi sayısal değerinin karesidir. Örneğin, Alef (א) harfi için $1^2=1$, Bet (ב) harfi için $2^2=4$ olarak hesaplanır.¹⁰⁴

Mispar Ha Meruba Ha Klali (מספר המרובע הכללי): “Genel Çift Sayı Hesabı” veya “Genel Sayı Hesabı” olarak ifade edilebilir. Her kelimenin standart mutlak değerinin karesidir. Bu tür hesaplamalarda kelimenin her harfine karşılık gelen Standart Gimatria değerleri kullanılır ve sonra bu değerler üzerinden çeşitli hesaplamalar yapılır. Örneğin, İbranice "אדם" (Adam) kelimesini ele alalım. אדם kelimesinin Gimatria değerleri şu şekildedir; א (Alef) harfinin mutlak değeri 1’dir. ד (Dalet) harfinin mutlak değeri 4’tür. מ (Mem-sofit) harfinin mutlak değeri 40’dır. Bu durumda אדם kelimesinin toplam Gimatria değeri $1 + 4 + 40 = 45$ olur. Bu değeri Mispar Ha Meruba Ha Klali yöntemiyle ele aldığımızda yani 45’in çeşitli katları (örneğin $45 \times 2 = 90$) veya 45’e benzer sayılarla ilişkilendirilen diğer sembollere (örneğin 45’in eş değeri olduğu mistik kavramlar) ele alınır. Bu şekilde, Mispar Ha Meruba Ha Klali uygulaması, kelimenin sayısal değerlerini daha geniş bir sistem içinde analiz ederek, kelimenin manevi ve kozmik düzeydeki anlamlarını keşfetmeye olanak tanır.¹⁰⁵

Mispar Meşulaş (מספר משולש): “Üçgen Sayı” veya “Sarmal Sayı” olarak ifade edilebilir. Kabalistik hesaplamalarda kelimelerin sayısal değerlerini üçgen şeklinde düzenleyerek yapılan bir hesaplama yöntemini ifade eder. Mispar Meşulaş yönteminde, kelimenin her harfinin sayısal değeri belirli bir düzenle çarpılır veya birleştirilir. Bu hesaplama, kelimenin derin manevi anlamlarını ve kozmik bağlantılarını keşfetmek amacıyla kullanılır. Örneğin "אדם" (Adam) kelimesini ele alalım: אדם kelimesinin Gimatria değerleri א (Alef) = 1’dir. ד (Dalet) = 4’tür. מ (Mem-sofit) 40’dır. Bu durumda אדם kelimesinin toplam Gimatria değeri $1 + 4 + 40 = 45$ ’tir. Mispar Meşulaş yönteminde, her harfin değeri belirli bir düzenle çarpılır veya birleştirilir. Örneğin, her harfin değeri kendi değeriyle çarpılabilir: $1 : א \times 1 = 1$ ’dir. $ד : 4 \times 4 = 16$ ’dır. $מ : מ \times 40 = 1600$ ’dür. Bu durumda Mispar Meşulaş değeri ise $1 + 16 + 1600 = 1617$ olur. Bu

¹⁰³ “Gematria,” Torahcalc, erişim 20 Eylül, 2024, <https://www.torahcalc.com/info/gematria>

¹⁰⁴ Levine, *Yahudi Ruhaniliği ve Mistisizmi*, Çev. Estreya Seval Vali, 183-190.

¹⁰⁵ Torahcalc, “Gematria.”

hesaplama, kelimenin sayısal değerlerini üçgen şeklinde düzenleyerek yapılan bir yöntemdir ve kelimenin derin manevi anlamlarını ve kozmik bağlantılarını keşfetmek amacıyla kullanılır.

Otiyot Be Miluy (אותיות במילוי): İbranice’de "Doldurulmuş Harfler" anlamına gelir ve Kabalistik hesaplamalarda, bir kelimenin her harfinin tam adının sayısal değerini kullanarak yapılan bir analiz yöntemidir. İbranice’de her harfin bir veya daha fazla harften oluşan bir adı vardır. Örneğin, Alef harfi "אֵלֶף" olarak yazılır ve bu yazımın sayısal değeri 111’dir. Bu şekilde, her harfin tam adının sayısal değeri hesaplanarak kelimenin derin manevi anlamları ve kozmik bağlantıları incelenir.¹⁰⁶

Mispar Ne'elam (מספר נעלם): “Gizli Sayı” olarak ifade edilebilir. Kabalistik hesaplamalarda kullanılan bir yöntemdir. Bu yöntemde, bir kelimenin her harfinin sayısal değerini belirlemek için, harfin kendisini değil, adını kullanarak hesaplama yapılır. Her harfin adı da belirli bir sayısal değere sahiptir ve bu değerler toplandığında, kelimenin toplam değeri elde edilir. Örneğin "אדם" (Adam) kelimesini ele alalım: א (Alef) harfinin adı "Alef" olup, sayısal değeri 111’dir. ד (Dalet) harfinin adı "Dalet" olup, sayısal değeri 434’tür. Mem-sofit (מ) harfinin adı "Mem-sofit" olup, sayısal değeri 600’dür. Bu durumda, Mispar Ne'elam hesaplaması şu şekilde yapılır: Aleph (א) = 111, Dalet (ד) = 434, Mem-sofit (מ) = 600 olur. Toplam değer: 111 + 434 + 600 = 1.145’tir. Bu hesaplama, kelimenin derin manevi anlamlarını ve kozmik bağlantılarını keşfetmek amacıyla kullanılır.

Mispar Katan Mispari (מספר קטן מספרי): “İntegral İndirgenmiş Değer” olarak ifade edebiliriz. Kabalistik hesaplamalarda kullanılan bir yöntemdir. Bu yöntemde, bir kelimenin sayısal değeri, harflerin sayısal değerlerinin toplamı bir rakamlı bir sayıya indirgenerek hesaplanır. Bu işlem, sayılar 9’dan büyük olduğu sürece, rakamları toplayarak tek haneli bir sayıya ulaşana kadar devam eder. Örneğin, "שָׁלוֹם" (Şalom) kelimesini ele alalım: ש (Şin) = 300, ל (Lamed) = 30, ו (Vav) = 6, מ (Mem-sofit) = 40 Toplam: 300 + 30 + 6 + 40 = 376 olur. 376 sayısını tek haneli bir sayıya indirmek için, rakamlarını toplarız: 3 + 7 + 6 = 16’dır. 16 sayısını tekrar indirmek için, 1 + 6 = 7 elde ederiz. Bu durumda, Mispar Katan Mispari değeri 7 olacaktır. Bu yöntem, kelimenin derin manevi anlamlarını ve kozmik bağlantılarını keşfetmek amacıyla kullanılır.¹⁰⁷

Mispar Musafi (מספר מוספי): “Ek sayı” olarak ifade edebiliriz. Kabalistik hesaplamalarda kullanılan bir yöntemdir. Bu yöntemde, bir kelimenin veya kelime öbeğinin sayısal değeri, harflerin sayısal değerlerinin toplamına, kelimenin veya kelime öbeğinin harf sayısı eklenir. Örneğin, aşına olduğumuz "שָׁלוֹם" (Şalom) kelimesini ele alalım: ש (Şin) = 300, ל (Lamed) = 30, ו (Vav) = 6, מ (Mem-sofit) = 40’dır. Toplam: 300 + 30 + 6 + 40 = 376’dır. Kelimenin harf sayısı 4’tür. Mispar Musafi değeri: 376 + 4 = 380’dır. Bu hesaplama, kelimenin derin manevi anlamlarını ve kozmik bağlantılarını keşfetmek amacıyla kullanılır.

Mispar Kolel (כולל): Gimatria’da, bir kelimenin veya cümlelin sayısal değerine, kelimenin veya cümlelin kelime sayısı kadar bir ekleme yapma kuralıdır. Bu, sayısal değer bir birim artırılması anlamına gelir. Örneğin, "שָׁלוֹם" (Şalom) kelimesinin Gimatria değeri 376’dır. Mispar Kolel kuralına göre, bu değere 1 eklenir, yani toplamda 377 olur. Bu kural, bazı hesaplamalarda esneklik sağlamak ve farklı Gimatria yöntemleri arasında uyum oluşturmak amacıyla kullanılır.¹⁰⁸

Temura (תמורה)

Temura Yöntemi, Harflerin yer değiştirmesi ya da çeşitli kombinasyonlarıyla yapılan hesaplamaları içerir.¹⁰⁹ Genellikle harflerin yerlerinin değiştirilmesiyle oluşturulan yeni kombinasyonlar ve bu kombinasyonların sayısal değerlerinin incelenmesini kapsar. Temura yönteminin çoğu Moşe Cordovero tarafından listelenmiştir.¹¹⁰ Temura yönteminde bir kelimenin harfleri yer değiştirilerek yeni bir kelime oluşturulabilir ve bu kelimenin Gimatrik değeri analiz edilebilir. "שָׁלוֹם" (şalom) kelimesi İbranice’de "barış" anlamına gelir. Temura yöntemiyle bu kelime harfleri yer değiştirilerek "מוֹשֶׁל" (Mošel) yazılabilir, bu da "yönetici" veya "vali" anlamına gelir. Diğer bir örnek olarak, İbranice "בָּרָא" (bara- "yarattı") kelimesinin harfleri yer değiştirilerek "עֶבֶר" (ever- "organ") veya "רָבָא" (raba- "büyüttü") gibi yeni kelimeler oluşturulabilir. Temura’nın kendi içerisinde çeşitli yöntemleri vardır. Bunlar üç başlık altında toplanabilir.

Athaş (אתב"ש): İbrani alfabesindeki harflerin tersine çevrilmesi esasına dayanır. Yani, alef harfi tav (son harf), bet harfi Şin (sondan ikinci harf) ile değiştirilir ve bu şekilde her harf karşıtı bir harfle değiştirilir. Bu yöntemde, harflerin

¹⁰⁶ Torahcalc, "Gematria."

¹⁰⁷ Torahcalc, "Gematria."

¹⁰⁸ Torahcalc, "Gematria."

¹⁰⁹ Aleister Crowley, 777 & Other Qabalistic Writings, (U.S.A:2005), 292-26.

¹¹⁰ Moşe Cordovero, *Pardes Rimmonim*, 21:1, erişim 09 Ocak 2024, https://www.sefaria.org/Pardes_Rimmonim.21.1.2?lang=bi

sayısal değerleri tersine çevrilmiş olur. Yeremya Kitabı 51:41-42'da geçen "Şeşak" (ששק) kelimesi, bu yöntemle güzel bir örnektir. Atbaş'a göre, "Şin" (ש) harfi "Bet" (ב) ile, "Kaf Sofit" (ך) harfi ise "Lamed" (ל) ile yer değiştirir. Bu dönüşüm sonucunda "Şeşak" kelimesi, Babil anlamına gelen "Bavel" (בבל) haline gelir. Raşi, bu sembolik şifreleme yöntemini kullanarak Babil'e dolaylı bir şekilde atıfta bulunmuş ve metne derin bir anlam kazandırmıştır.¹¹¹

Albam (אלב"ם): Kabalistik bir yöntem olan Temura'nın bir çeşididir ve İbranice alfabesinin ikiye bölünerek her bölümdeki harflerin karşılıklı olarak değiştirilmesi esasına dayanır. Bu yöntem, metinlerin derin anlamlarını keşfetmek farklı yorumlar elde etmek amacıyla kullanılır. İbranice alfabesi 22 harften oluşur. Alfabe ikiye bölündüğümüzde, ilk bölümdeki harfler ile ikinci bölümdeki harfler karşılıklı olarak eşleştirilir.

א (Alef) ↔ ל (Lamed), ב (Bet) ↔ מ (Mem), ג (Gimel) ↔ נ (Nun), ד (Dalet) ↔ ס (Sameh), ה (Hey) ↔ ע (Ayn), ו (Vav) ↔ פ (Pe), ז (Zayn) ↔ צ (Tsadik), ח (Het) ↔ ק (Kuf), ט (Tet) ↔ ר (Reş), י (Yud) ↔ ש (Şin), כ (Kaf) ↔ ת (Tav) ile yer değiştirilme durumudur.

Avgad (אבג"ד): Bu yöntemin kesin kuralı yoktur. Yorumlayan kişinin isteğine göre ele alınabilir. Bu yöntemde İbrani alfabesinin harfleri sabit bir düzenle ya kendinden hemen sonra gelen harfle değiştirilir bu döngüsel olarak devam eder veya ilk harfle son harf yer değiştirilebilir. Alef harfi ile Tav harfinin yer değiştirmesi örneği verilebilir.

Tseruf (צירוף)

Tseruf, Kabalistik literatürde yer alan ve Yahudi mistisizminin önemli bir parçası olan bir yorumlama yöntemidir. Kelime anlamı "birleştirme" veya "kombinasyon" olan Tseruf, özellikle İbranice harflerin ve kelimelerin farklı kombinasyonlar ve permütasyonlar aracılığıyla derin anlamlarını keşfetmeye yönelik bir tekniktir. Bu yöntem, Kabalistler tarafından kutsal metinlerin gizli anlamlarını ortaya çıkarmak ve ilahi gerçeklikleri daha derinlemesine kavramak amacıyla kullanılmıştır. Örnek olarak, Zohar'da yer alan ve sıkça kullanılan "בראשית" (Bereşit- "Başlangıçta") kelimesinin Tseruf yöntemiyle yorumlanması gösterilebilir. Bereşit kelimesinin harfleri yer değiştirilerek "אשרי בת" (Aşre Bat) "Kızın mutluluğu" veya "אשר בית" (Aşer Beyt- "Evin mutluluğu") gibi yeni ifadeler oluşturulabilir. Bu tür yorumlamalar, metnin derin, mistik ve sembolik katmanlarına ulaşmayı sağlar.¹¹²

Tseruf yorumlama yöntemi, erken dönem Kabalistleri tarafından geliştirilmiş ve özellikle 13. yüzyılda yaşamış olan Abraham Abulafia tarafından sistematik bir hale getirilmiştir. Abulafia, mistik deneyimlere ulaşmak ve ilahi bilinci artırmak için tseruf yöntemini yoğun bir şekilde kullanmıştır. Onun çalışmaları, harflerin ve kelimelerin kombinasyonlarının sadece entelektüel bir egzersiz olmadığını, aynı zamanda ruhsal bir uygulama olduğunu vurgulamaktadır.¹¹³

Tseruf yönteminde, İbranice harfler ve kelimeler farklı şekillerde birleştirilerek yeni anlamlar ve derin manevi içgörüler elde edilir. Bu yöntem, birkaç temel teknik içermektedir:

Notarikon (נוטריקון)

Nutrikon veya Notarikon olarak adlandırılan aslen Yunanca bir kelimedir ve "baş harfleriyle kısaltılmış yazı," "yazmak" veya "işaretlemek" anlamlarına gelir. Bir kelimenin veya yaygın bir ifadenin her harfinin, başka bir kelimenin baş harfleri olacak şekilde alınması veya kelimelerin baş harflerinden oluşan yeni kelimeler türetilmesi yöntemidir.¹¹⁴ Bu teknikle yeni kelimeler veya ifadeler oluşturularak gizli anlamlar keşfedilmeye çalışılır. Örneğin, "בראשית" (Bereşit- "Başlangıçta") kelimesi, "ברא אלהים ראשית תבה" (Bara Elohim Reşit Teva- "Tanrı başlangıçta doğayı yarattı") olarak genişletilebilir.¹¹⁵

Raşi Tevot ve Sofi Tevot (ראשי תיבות וסופי תיבות)

Raşi Tevot, kelime anlamı olarak "kelimelerin baş harfleri" tercümesi yapılabilir. Sofi Tevot ise "kelimelerin son harfleri" anlamına gelir. Sofi Tevot ve Raşi Tevot, İbrani alfabesindeki harfleri kullanarak gizli veya spiritüel anlamlar arayan yöntemlerdir. Raşi Tevot, harflerin kısaltmalarını veya baş harflerini kullanarak yeni ifadeler oluşturma yöntemidir. Sofi Tevot ise, kelimelerdeki son harflerin özel bir biçimde kullanıldığı bir yazım kuralını ifade eder. İbrani alfabesinde bazı harfler, kelimenin sonunda farklı bir şekle bürünür. Sofit harfler olarakta anılır. Sofi Tevot yöntemi, bu son harflerin özel bir işlevi olduğunu ve bu harflerin anlam taşıyan kelimelerde doğru bir şekilde

¹¹¹ Levi, "Structuralism and Kabbalah: Sciences of Mysticism or Mystifications of Science," 968.

¹¹² Grup Emet, erişim 09 Ocak, 2024, https://grupomet.es/talleres-de-kabalah_trashed/kabalah-extatica-y-tzeruf/

¹¹³ Abraham Abulafia, *Get Ha Şemot*, erişim 22 Ekim 2024.

https://www.sefaria.org/Get_HaShemot?tab=contents

¹¹⁴ Crowley, *777 & Other Qabalistic Writings*, 21.

¹¹⁵ Levi, "Structuralism and Kabbalah: Sciences of Mysticism or Mystifications of Science," 967.

kullanılmasının önemli olduğunu gösterir. Sofi Tevot, bu son harflerin tümünü veya bu kurala dayalı olarak kullanılan harfleri ifade eder.¹¹⁶

Tseruf yöntemi, Kabalistik yorum geleneğinin önemli bir bileşenidir ve kutsal metinlerin derin anlamlarını ortaya çıkarmak için güçlü bir araçtır. Abraham Abulafia'nın sistematikleştirdiği bu yöntem, harflerin ve kelimelerin permütasyonları aracılığıyla ilahi gerçekliklerin keşfedilmesini sağlar. Tseruf, entelektüel bir yorumlama tekniği olmanın ötesinde, meditasyon ve manevi deneyimlerle birleşerek, Kabalistik bilginin derinleştirilmesine katkıda bulunur. Bu yöntem, Kabalistik çalışmaların zenginliğini ve derinliğini artırarak, mistik öğretilerin daha geniş bir perspektifle anlaşılmasını mümkün kılar.¹¹⁷

Sonuç

Bu çalışma, Kabalistik yorum geleneğini ve kutsal metinlerin mistik bir perspektiften nasıl yorumlandığını derinlemesine incelemiştir. Kabalistik yorumlama, yalnızca metinlerin yüzeysel anlamlarını açığa çıkarmakla kalmaz, aynı zamanda sembolik ve derin katmanlarını da keşfederek, metinlere bambaşka bir anlam kazandırır. Pardes yöntemi gibi çok katmanlı yaklaşımların ve *Zohar*, *Sefer Yetsira*, *Sefer Ha Bahir* gibi merkezi Kabalistik eserlerin analiz edilmesi, Kabalistik yorum geleneğinin temel prensiplerini ve kutsal metinlere dair mistik perspektifi daha iyi anlamamıza yardımcı olmuştur. Ancak, Kabalistik yorum geleneğinin ifşası ve bu geleneğin kapsamı hakkında bazı sınırlamalar bulunmaktadır. Kabala, tarihsel olarak Mekubal'den (Kabalist) Talmid'e (Öğrenci) nesilden nesile aktarılan bir öğretilerdir. Orta Çağ'da Rav Aşlag ve Ari gibi önemli figürler tarafından yeniden gün yüzüne çıkarılan Kabala, zamanla evrensel bir anlayış kazanmış olsa da bu gelenek hala pek çok bilinmeyişi barındırmaktadır. Kabalistik metinlerin öğretileri ve yorum teknikleri, zamanla yalnızca bir kısmıyla ifşa edilmiş ve büyük oranda gizli tutulmuştur. *Pardes Rimonim* adlı eserde de vurgulanan bir görüşe göre, bu bilgilerin kötü emelli kişilerin ellerine geçmemesi için oldukça özel ve dikkatli bir yaklaşım sergilenmesi gerektiği ifade edilmektedir. Bu durum, günümüzde Kabalistik metinlerin tam anlamıyla ifşa edilemediği gerçeğini de ortaya koymaktadır.

Kabalistik yorumlama, kutsal metinlere dair daha derin bir hakikat arayışını teşvik ederken, metnin literal anlamının ötesinde farklı anlam katmanlarını keşfetmeye olanak sağlar. Bu bağlamda, Kabalistik yorum geleneği, kutsal metinlere dair daha derinlemesine bir anlayış ve farklı bir okuma tarzı geliştirilmesine katkı sağlamaktadır. Bununla birlikte, bu geleneğin tam anlamıyla ifşa edilmemiş olması, onun gizemli ve özgün doğasını korumasına olanak tanımaktadır. Kabalistik metinler ve onların yorumlanma teknikleri, yalnızca metinlerin kendisiyle değil, aynı zamanda bu metinleri okuyarak hakikati yeniden ifade etme gücüne sahip olan yorumcu ile de ilişkilidir.

Sonuç olarak, Kabalistik yorum geleneği, kutsal metinlere farklı bir bakış açısı sunarak, dini metinlerin çok katmanlı yapısını anlamamıza yardımcı olurken, aynı zamanda bu geleneğin daha geniş bir kitleye ifşası konusunda hâlâ önemli kısıtlamalar ve bilinmezlikler barındırmaktadır. Kabalistik yorumun derinlikleri, yalnızca bir metnin literal anlamıyla değil, metinlerin taşıdığı sembolik ve literal anlamlarla da şekillenmektedir. Dolayısıyla, Kabalistik yorumun tam anlamıyla açığa çıkabilmesi için, zamanla daha fazla araştırma ve inceleme yapılması gereklidir.

Extended Abstract

This study aims to examine the Kabbalistic tradition of interpretation and how sacred texts are understood from a mystical perspective. Kabbalah, as a mystical tradition, views the Torah not only as a historical or legal document but also as a source of multi-layered divine wisdom. The research investigates the foundational principles of Kabbalistic hermeneutics, analyzing its unique approach to textual interpretation. In this context, the study elaborates on the Pardes method, highlighting how Kabbalists strive to reveal not only the surface meanings of texts but also their deeper, symbolic layers. Pardes is a four-stage interpretive process that provides a multi-layered approach to understanding words and letters. These stages include Peshat (literal meaning), Remez (hinted meaning), Derash (allegorical meaning), and Sod (hidden, mystical meaning). Kabbalistic hermeneutics sees texts not merely as part of literature but as containing profound spiritual truths, believing that these texts are keys to unlocking divine wisdom.

Within the Kabbalistic tradition of interpretation, the pursuit of deeper truths beyond the surface meaning of the texts is central. In this regard, various interpretive techniques such as Gematria, Temurah, and Tseruf come into play. Gematria is a method that assigns numerical values to Hebrew letters, enabling the discovery of hidden connections between words and concepts. The numerical value of each letter serves as a key to uncovering the mystical significance of a word. This technique has functioned as both a tool for uncovering wisdom and a form of meditation

¹¹⁶ Reut Gross, *Milon Ha Kitsurim ve Raşi Ha Tevot*, 9-19.

¹¹⁷ Gershom Scholem, *Major Trends in Jewish Mysticism*, (Jerusalem: Schocken Publishing House, 1941), 133-135.

that leads to spiritual growth. Through Gematria, the numerical values of letters combined in a word or phrase are thought to reflect the divine plan, offering clues to the mysteries of creation. For Kabbalists, these methods go beyond simply solving puzzles they are a means of accessing divine knowledge and understanding the laws that govern the universe.

Temurah, another significant Kabbalistic technique, involves the permutation and rearrangement of letters to uncover hidden meanings within sacred texts. In Temurah, altering the positions of letters deepens the text's layers of meaning. Variations of Temurah, such as Atbash, Albam, and Avgad, are used to decode hidden aspects of the text. Atbash is a technique that reverses the Hebrew alphabet, transforming words into their opposites to reveal new symbolic meanings. Albam and Avgad involve shifting letters according to specific rules, uncovering further connections within the text. These techniques are critical for Kabbalists in their search for hidden spiritual meanings, providing tools for unraveling the text's symbolic essence. By rearranging the letters of a word, Temurah does not simply alter the physical sequence of letters but also unlocks its spiritual, mystical, and symbolic dimensions.

Another key interpretive method is Tseruf, which focuses on combining letters to create new linguistic structures. Kabbalists use Tseruf in meditation and mystical practices, concentrating on specific letter combinations to achieve higher states of consciousness and spiritual enlightenment. In addition to Tseruf, other methods such as Notarikon, Raši Tevot, and Sofi Tevot are also employed. Notarikon uses abbreviations to produce new meanings, creating a bridge between the letters' initial sounds and the hidden message within. Raši Tevot involves relating the order of the letters within words to unlock concealed meanings, while Sofi Tevot operates on a similar principle but with the final letters of words. These techniques allow Kabbalists to connect deeply with the texts, revealing hidden layers of divine wisdom. Tseruf and the other methods act as tools for spiritual exploration, enabling practitioners to experience divine truths and deep understanding of the sacred texts.

The systematic analysis of each of these interpretive techniques reveals the structured nature of Kabbalistic interpretation. Unlike traditional hermeneutic approaches, Kabbalistic exegesis extends beyond linguistic, historical, and contextual analysis to incorporate mystical, numerical, and symbolic dimensions. Each method not only aids in deciphering the surface-level meanings of the texts but also facilitates a journey into the divine wisdom encoded within them. Kabbalistic exegesis posits that these techniques are not just intellectual exercises but a means of accessing the divine plan and the laws of the universe. By employing Gematria, Temurah, and Tseruf, among others, Kabbalists reveal deeper truths about the nature of God, creation, and humanity's connection to the divine.

In conclusion, this study aims to underscore the enduring significance of Kabbalistic hermeneutics, both in academic and spiritual contexts. By presenting a systematic analysis of key interpretive methods, the research offers valuable insights for scholars of Jewish mysticism and researchers in comparative religious studies. These findings affirm that Kabbalistic interpretation is not merely a historical phenomenon but an evolving tradition that continues to offer profound insights into the divine wisdom embedded within the Torah and sacred texts.

Çıkar Çatışması Beyanı - Conflict of Interest Statement:

Yazarlar, bu makalenin araştırılması, yazarlığı ve yayımlanmasına ilişkin herhangi bir potansiyel çıkar çatışması beyan etmemiştir.
The authors declared no potential conflict of interest regarding the research, authorship, and publication of this article.

Destek/Finansman Bilgileri - Support Financing Information:

Yazarlar, bu makalenin araştırılması, yazarlığı ve yayımlanması için destek almamıştır.
The authors have received no financial support for the research, authorship, and publication of this article.

Yazar Katkı Oranı / Author Contribution Rate:

Fikir – M.A.Ö (%50), M.K.Ö (%50) Tasarım – M.A.Ö Denetleme – M.K.Ö Veri Toplanması ve/veya İşleme
Analiz ve/veya Yorum M.A.Ö, Literatür Taraması – M.A.Ö Yazıyı Yazan – M.A.Ö Eleştirel İnceleme – M.K.Ö
Conception – M.A.Ö (%50), M.K.Ö (%50) Design – M.A.Ö Supervision – M.K.Ö Data Collection and/or Preparation
M.A.Ö Analysis and/or Interpretation – M.A.Ö Literature Search – M.A.Ö Writing Manuscript – M.A.Ö Critique
– M.K.Ö

Etik Beyan / Ethical Declaration:

Çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtilmiştir.
It is hereby declared that scientific and ethical principles were adhered to throughout the preparation of this study. All sources consulted have been duly acknowledged in the bibliography.

It is hereby declared that scientific and ethical principles were adhered to throughout the preparation of this study. All sources consulted have been duly acknowledged in the bibliography.

Etik Onay /Ethical Approval:

Bu çalışma, insan veya hayvan denekleri içermediğinden etik kurul izni gerektirmemektedir.
As the present study does not involve human or animal subjects, ethics committee approval was not required.

Yapay Zeka Beyanı / GenAI Use:

Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde herhangi bir yapay zeka aracı kullanılmamıştır. Çalışmanın tüm içeriği, yazarların bilimsel araştırma yöntemleri ve akademik etik ilkelere uygun şekilde üretilmiştir.

No artificial intelligence tools were used in the preparation of this study. The writers created all of the study content in compliance with academic ethics principles and scientific research methodologies.

Kaynakça

- Abulafia, Abraham. Get Ha Şemot, Erişim 22 Ekim 2024. https://www.sefaria.org/Get_HaShemot?tab=contents
- Abulafia, Abraham Ben Şamuel. “*Sefer Ha Ot*,” Kanada: Abebooks, 2007.
- Abrams, Daniel. *Androcentric Readings of Kabbalistic Texts by Kabbalists: Delimiting the Polysemia of Kabbalistic Writings in New Paths in Jewish and Religious Studies: Essays in Honor of Professor Elliot R. Wolfson*, ed. Glenn Dynner, Susannah Heschel and Shaul Magid. West Lafayette: Purdue University Press, 2024.
- Abrams, Daniel. *Kabbalistic Manuscripts and Textual Theory: Methodologies of Textual Scholarship and Editorial Practice in the Study of Jewish Mysticism*, foreword by David Greetham Jerusalem. İsrail: The Magnes Press, 2010.
- Ashoova. “Gimatria.” Erişim 24 Aralık 2024. <https://ashoova.co.il/gimatria/>
- Aydın, Ravza. “Sefer Ha-Zohar’da Tanrı, Alem ve İnsan Anlayışı.” Doktora Tezi, Sakarya Üniversitesi, 2021.
- Aydın, Ravza., “Sefer Ha Zohar ve Yahudi Literatüründeki Yeri.” *İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* (2019): 359-382.
- Basalel, Yusuf. “Yahudilik Ansiklopedisi.” İstanbul: Gözlem Yayınevi, 2001.
- Baaz, Abraham. *Nekudot Or Ve Daat: Mavo LeTorat HaKabbalah Al Pi Darko BaKodesh Shel. Yehuda Leib HaLevi Ashlag*. İsrail: 1996.
- Cengil, Arzu. *Kabbalah: Yahudi Gizemi*, İstanbul: Ayna Yayınevi, 2007.
- Chabad. “Library: Article” Erişim 21 Eylül 2024. https://www.chabad.org/library/article_cdo
- Chabadpedia. “İndex.” Erişim 09 Ekim 2024. <https://chabadpedia.co.il/index.php/פרדס - במה לחכמה יהודית>
- Coleman, Wade. *Sepher Sapphires*. Byy: Fraternity of the Hidden Light Press, 2008.
- Cordovero, Moses. *Pardes Rimmonim*, Erişim 09 Ocak 2024
https://www.sefaria.org/Pardes_Rimmonim.21.1.2?lang=bi
- Cordovero, Moses *Or Neerav*, Erişim 11 Ocak 2024
https://www.sefaria.org/Ohr_Ne'erav%2C_PART_I.1?lang=bi
- Crowley, Aleister. *777 & Other Qabalistic Writings*. U.S.A: 2005.
- Çınar, Aynur. *Antik Dünyada Kutsal Ruh’un Öncüsü Külli Ruh*. İstanbul: İnsan Yayınları, 2022.
- Dan, Joseph. *Kabbalah: A Very Short Introduction*. New York: Oxford University Press, 2006.
- Demirci, Kürşad, *Yahudi Mistisizmi veya Kabalacılık: İnançlar ve Tarih*. İstanbul: Ay Işığı Kitapları, 2015.
- Demirci, Kürşad, “Yahudi Mistisizminin Temel Özellikleri ve Gelişimi.” *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırma Dergisi* (2012): 7-18.

- Doğan, Hatice. *İsrail’de Neo-Kabalist Bir Hareket Olarak “Bnei Baruh Kabala Grubu.”* Ankara: Dinler Tarihi Araştırmaları, 2012.
- “Elazar ben Moshe Azikri”, Erişim 06 Aralık, 2024. <https://www.sefaria.org/topics/elazar-ben-moshe-azikri?sort=Relevance&tab=notable-sources>
- Epstein, Perle. *Musevi Mistiklerin Yolu*. Çevirem N. Karayazgan ve Ş. Barkın, İstanbul: Dharma Yayınları, 1993.
- Epstein, Perle. *Kabala-Musevi Mistiklerinin Yolu*. İstanbul: Dharma Yayınları, 1993.
- Frank, Daniel H. *Yahudi Felsefesi Tarihi*. Çeviren Abdullah Şevki, Ankara: Hece Yayınları, 2018.
- Fishbane, Eitan P. “Authority, Tradition, and the Creation of Meaning in Medieval Kabbalah: Isaac of Acre’s ‘Illumination of the Eyes.’” *Journal of the American Academy of Religion* 72, no. 1 (2004): 59–95. <http://www.jstor.org/stable/40005877>.
- Fine, Lawrence (ed.), *Essential Papers on Kabbalah*. New York: New York University Press, 1995.
- Jewishencyclopedia. “Articles: Eleazar Ben Judah.” Erişim 17 Eylül 2024. <https://jewishencyclopedia.com/articles/5542-eleazar-ben-judah-ben-kalonymus-of-worms>
- Garb, Jonathan. *A History of Kabbalah*. England: Cambridge University Press, 2020.
- Gaon, Vilna. “Beur HaGra on Sifra DeTzniuta,” erişim 07 Ocak 2024 https://www.sefaria.org/Beur_HaGra_on_Sifra_DeTzniuta.3.1?lang=bi&with=all&lang2=en
- Ginzburg, Yitzhak. *Olamot*. İsrail: Yediot Books, 2012.
- Green, Artur. *A Guide to the Zohar a fuller version of his intro in Volume 1 of The Zohar*. Stanford, CA: Stanford University Press, 2002.
- Gross, Reut. *Milon Ha Kitsurim ve Raşi Ha Tevot*. İsrail: İsrail Press, 2021.
- Grup Emet. Erişim 09 Ocak 2024. https://grupoemet.es/talleres-de-kabalah_trashed/kabalah-extatica-y-tzeruf/
- Happold, F.C. *Mysticism A Study and Anthology*. England: Penguin Books, 1963.
- Hebrew Academy. Erişim 20 Eylül 2024. <https://hebrew-academy.org.il/>
- Heiler, Friedrich, “Mistisizmde Tanrı Mefhumu.” *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* (1955): 58-72.
- Idel, Moshe. *Abraham Abulafia’s Esotericism: Secrets and Doubts*, ed. Racheli Haliva, Berlin: Jewish Scepticism, 2020.
- Idel, Moshe. *Absorbing Perfections*. London: Yale University Press, 1947.
- “Isaac ben Solomon Ashkenazi Luria”. (2024): 8:209-213, Erişim 26 Temmuz 2024, <https://www.jewishencyclopedia.com/articles/10192-luria>.
- Knorr, Don “Notes on the Zohar in English.” Digital Brilliance. Erişim 19 Eylül, 2024. <http://www.digital-brilliance.com/kab/karr/zie.pdf>

Kabala. "Zohar" Erişim 20 Eylül 2024. <https://www.kabala.info.tr/zohar/>

Kaplan, Aryeh. *Sepher Yetzirah: The Book of Creation in Theory and Practice*. San Francisco: Weiser Book, 1997.

Kaplan, Aryeh. *Immortality, resurrection, and the age of the universe: a kabbalistic view*. Ktav Publishing House, 1993.

Katz, S.T. *Comparative Mysticism*. ed. Steven Katz, New York: Oxford University Press, 2013.

Küçük, Mehmet Alparslan. *Kutsal Kitap Anlayışı (Yahudilik, Hristiyanlık, İslam)*, Ankara: Berikan Yayınları, 2016.

Kutluer, İlhan, "Mistisizm", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*,30, 2005.

Levi, Jerome M. "Structuralism and Kabbalah: Sciences of Mysticism or Mystifications of Science" *Anthropological Quarterly* (2009): 82.

Levin, Michael. *Yahudi Ruhaniliği ve Mistisizmi*. Çeviren Estreya Seval Vali, İstanbul: Gözlem Yayınları, 2006.

Liebes, Yehuda. *Heto şel Elişa: Arba 'a şe-nikhnesu la-pardes ve-tiv 'a şel ha-mistika ha-talmudit*. Jerusalem: Akademon Press, 1990.

McAuliffe, Jane Dammen, Barry D. Walfish ve Joseph W. Goering, eds., *With Reverence for the Word: Medieval Scriptural Exegesis in Judaism, Christianity, and Islam*. New York: Oxford University Press, 2003.

Meral, Yasin. *Yahudi Kutsal Metin Geleneğinde Tevrat'ın Bâtınî Yorumu, Kur'an'ın Bâtınî ve İşârî Yorumu*, Çeviren Mustafa Öztürk, İstanbul:2018.

Mordell, Phineas. *The Origin of Letters and Numerals According to the Sefer Yetzirah*, Jewish Quarterly: College Philadelphia, 1913.

Moshe, Hallamish. *An Introduction to the Kabbalah*, Çeviren Ruth Bar Ilan and Ora Wiskind Elper, New York: State University of New York Press, 1999.

Mirsky, Yehudah. *Rav Kook: Mystic in a Time of Revolution (Jewish Lives)*. U.S.A: Yale University Press, 2014.

Nishmata, Erişim 03 Ekim 2024, <https://www.nishmata.org/%20מסלולי-הלימוד20הקדמה-למתחילים-והסבר-על-מסלולי-הלימוד20>

Oliver, Paul, *Myticism, A Guide for Perplexed*. Londra: Continuum, 2009.

Pnimi. "מהי-פנימיות-התורה" Erişim 08 Ekim 2024. <https://pnimi.org.il/מהי-פנימיות-התורה/> Raphael, Simcha Paull. *Jewish Views of the Afterlife*. Lanham: Rowman & Littlefield, 2019.

Safrai, Uri. "The Wedding Canopy Is Constituted by the Being of These Sefirot". *The Jewish Quarterly Review*,2020.

Subtelny, Maria E. "The Tale of the Four Sages who Entered the Pardes: A Talmudic Enigma from a Persian Perspective," *Jewish Studies Quarterly Review*,2004.

Schaya, Leo. *Kabala'nın Temel Öğretileri*. Çeviren Sedat Yüksel, İstanbul: İnsan Yayınları,2021.

Schmidt, Gilya G. *Cleaving to God" through the Ages: An Historical Analysis of the Jewish Concept of Devekut*. U.S.A: Penn State University Press, 1995.

- Scholem, Gershom. “Kabbalah” EJ. (2. Edition). ed. Fred Skolnik. XI/585–692. Detroit: Thomson Gale, 2007.
- Scholem, Gershom. *Major Trends in Jewish Mysticism*. New York: Schocken Books, 1954.
- Scholem, Gershom. *Major Trends in Jewish Mysticism*. Jerusalem: Schocken Publishing House, 1941.
- Scholem, Gershom. *Kabbalah*, Jerusalem: Keter Publishing House, 1974.
- Shalom, Rav Baruch. *Rabaş’ın Yazıları*, Laitman Kabbalah Publishers, 2024.
- Sefer Ha Temuna, Erişim 12 Aralık 2024 http://www.hebrew.grimoar.cz/anonym/sefer_ha-temuna.htm
- Şir, Roni. *Magiya ve Mistika Be-Yehudit: Kabala, Kişuf, Yekholot Al-Teva'iyot*. İsrail: Keter Press, 1997.
- Swartz, Micheal D. *Ancient Jewish Mysticism*. Jewish Mysticism and Kabbalah: New Insights and Scholarship, New York: New York University Press, 2011.
- Tezokur, M. Hadi. *Yahudilik II Tarih ve Kutsal Metinler*. Ankara: Akademisyen Kitabevi, 2022.
- Thejc. “Life and culture boks: Kabbalah.” Erişim 09 Ekim 2024. <https://www.thejc.com/life-and-culture/books/the-origins-of-kabbalah-hevgsk>
- Tishby, Isaiah. *The Wisdom of the Zohar*. Çeviren David Goldstein, Oxford: The Littman Library of Jewish Civilization, 2008.
- Torahcalc. Erişim 12 Aralık 2024. <https://www.torahcalc.com/>
- Ülkü, A. Ekrem. *Yahudi Kadim Mistik Öğretisi Kabala*. İstanbul: Yeni İnsan Yayınevi, 2007.
- Vital, Rabbi Hayim. Sefer Ets Hayim, Erişim 05 Ekim 2024, https://www.sefaria.org/Sefer_Etz_Chaim.2.3.1?lang=bi&with=all&lang2=en
- Wolfson, Elliot R. “The Doctrine of Sefirot in the Prophetic Kabbalah of Abraham Abulafia”, Jewish Studies Quarterly, 1995.
- Wolfson, Elliot R. *The Hermeneutics of Visionary Experience: Revelation in the Zohar*. U.S.A: Academic Press Limited, 1988.
- Wolfson, Elliot R. *By Way of Truth: Aspects of Nahmanide' Kabbalistic Hermeneutic*. AJS Review, 1989.
- Wolfson, Elliot R. *The Hermeneutics of Visionary Experience: Revelation in the Zohar*. Academic Press Limited: 1988.